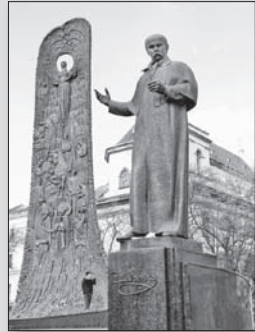

У вінок шани
Василю
Барвінському

Стор. 4

Шевченкіана
2013

Стор. 5 – 8

Репортаж з
дозиметром
на гудзику

Стор. 11

каменяр

Інформаційно-аналітичний часопис Львівського національного університету імені Івана Франка

№ 3-4, березень-квітень 2013 р.

Цитата номера:

Надійшла весна прекрасна, многоцвітна, тепла, ясна, мов дівчина у вінку...

Іван Франко

**Дорогі студенти, аспіранти, викладачі
та працівники
Львівського національного університету
імені Івана Франка!**

Сердечно вітаю Вас із Великодніми святами!

У час Христового Воскресіння кожен із нас замислюється над вічними цінностями християнської моралі. З настанням Великодня оновлюється природа й усі людські надії та сподівання на добру долю.

Нехай ці світлі свята принесуть любов у Ваші родини, щирість і добро у взаємини, сповнюють Ваші серця радістю, дарують гармонію зі світом і собою.

Бажаю кожному з Вас Божого захисту, здоров'я, добробуту, духовного відродження та злагоди задля зміцнення духу української нації і ствердження Української Держави.

Ректор

Іван Вакарчук

Засідання конференції трудового колективу Університету

25 квітня 2012 року в Актовій залі Університету відбулося засідання конференції трудового колективу за участю 235 делегатів. Розпочали роботу конференції із обрання президії, складу мандатної, лічильної комісії і секретаріату. Декан факультету іноземних мов Володимир Сулим, який головував під час конференції, ознайомив присутніх із порядком денним і запросив до виступу Ректора Університету. Професор Іван Вакарчук представив звіт за період з червня 2012 року до квітня 2013 року.

“Університет постійно намагається відстоювати свої позиції як на ринку освітніх послуг, так і на ринку праці активно співпрацюючи з підприємствами, установами й організаціями. Завдяки високим рейтингам Університету, системним заходам, спрямованим на підвищення якості навчання, за минулі роки середній конкурс до Університету залишається стабільно високим”, – розпочав свій виступ Ректор Університету.

Іван Олександрович розповів про інституційне зростання, якісне збільшення професорсько-викладацького складу Університету. Про досягнення Університету в науковій і виховній роботі, зокрема про лідерські позиції в українських і міжнародних рейтингах, про успіхи студентів і науково-педагогічних працівників, їхню участь у різноманітних про-

грамах обміну, наукових конкурсах, олімпіадах, про виступи мистецьких колективів в Україні та за кордоном, проведення культурних заходів та акцій йшлося у звіті Ректора. Особливу увагу Іван Олександрович звернув на міжнародну діяльність Університету, мобільність викладачів і студентів та їхню участь у міжнародних освітніх проектах і програмах.

Іван Вакарчук ознайомив делегатів конференції з результатами профорієнтаційної роботи, відзначивши активізацію зусиль і досвід успішної співпраці зі загальноосвітніми закладами, з якими Університет має підписані угоди, Львівською облас-

ною МАН, Львівським регіональним центром оцінювання якості освіти.

“Видавнича діяльність нашого Університету з кожним роком поліпшується, про що свідчать вагомі результати в книгодрукуванні”, – йшлося у доповіді Ректора. За словами Івана Олександровича, значну увагу в Університеті приділяють покращанню умов навчання та побуту для осіб із особливими потребами.

“Звіт ілюструє роботу майже 40-тисячної спільноти нашого Університету, яку здійснюємо відкрито, прозоро та публічно”, – додав на завершення свого виступу Ректор і подякував студентам, аспірантам, викладачам

і працівникам, побажав напередодні Великодніх свят добра, щастя й Божого благословення.

Свої міркування щодо звіту Ректора висловили декан історичного факультету, професор Роман Шуст, директор Педагогічного коледжу, доцент Зоряна Ленів, декан факультету електроніки, професор Ігор Половинко, декан механіко-математичного факультету, професор Михайло Зарічний. Делегати конференції одноголосно ухвалили звіт Ректора.

Відповідно до порядку денного про виконання Колективного договору йшлося у виступі голови Первинної профспілкової організації працівників Університету Володимира Качмара, який проаналізував окремі розділи договору, що потребують особливої уваги та корегування. Володимир Михайлович поінформував присутніх про те, що зараз надходять пропозиції до нового проекту Колективного договору й закликав делегатів долучитися до конструктивної співпраці над проектом.

Перший проректор Університету, професор Василь Височанський

ознайомив делегатів конференції із пропозиціями щодо внесення змін до Статуту Університету, серед яких:

– зміна назви Міністерства (з Міністерство освіти й науки, молоді та спорту України на Міністерство освіти і науки України);

– зміна назви профспілкового комітету Університету (з Профспілкової організації викладачів і співробітників Університету на Первинна профспілкової організації працівників Університету);

– зміна електронної адреси та назви інформаційного Інтернет-ресурсу Університету (з Інтернет-сторінки www.franko.lviv.ua на Інтернет-портал www.lnu.edu.ua).

Під час засідання конференції трудового колективу також обговорили проект “Правил внутрішнього розпорядку Львівського національного університету імені Івана Франка” та обрали членів комісії щодо вирішення трудових спорів.

Тетяна ШЕМБЕРКО
Фото Олега ВІВЧАРІКА

Alma mater

16 квітня 2013 року у Дзеркальній залі Університету відбулося останнє цього року засідання загальноуніверситетського філософського світоглядного семінару. Темою обговорення було Східне партнерство та зовнішньополітичний вектор Європейського Союзу загалом. Учасники семінару взяли участь у жвавій дискусії щодо євроінтеграційних перспектив України, міжнародного статусу нашої країни на глобальній політичній шахівниці та потреб внутрішніх перетворень у країні.

В Університеті обрали нового голову профспілки

28 березня 2013 року в Актівій залі відбулася XIX звітно-виборна конференція Первинної профспілкової організації викладачів і співробітників Університету, роботу якої відкрили вшануванням пам'яті голови профспілки ЛНУ ім. Івана Франка (2005-2012 років) Анатолія Бородчука хвилиною мовчання.

У конференції взяли участь представники адміністрації Університету, керівництво Львівської обласної організації профспілки працівників освіти

і науки України та 195 делегатів від профбюро підрозділів Університету.

Голова комісії Львівської обласної організації профспілки працівників освіти і науки України Галина Долішня поінформувала делегатів про результати роботи комісії щодо оцінки організаційної та фінансової діяльності Первинної профспілкової організації викладачів і співробітників Університету за період з 22 березня 2010 року до 27 березня 2013 року.

Учасники засідання заслухали звіт в.о. Первинної профспілкової орга-

нізації викладачів і співробітників Університету Володимира Качмара за період з 25 грудня 2012 року до 27 березня 2013 року й ухвалили затвердити звіт і визнати роботу профспілкової організації задовільною.

Після звіту ревізійної комісії та його активного обговорення відбулися вибори голови Первинної профспілкової організації викладачів і співробітників Університету, у яких взяли участь двоє претендентів, – в.о. голови профспілки, доцент кафедри новітньої історії України Володимир Качмар і доцент кафедри політології філософського факультету Любомира Мандзій. Більшість голосів делегати XIX звітно-виборної конференції головою Первинної профспілкової організації викладачів і співробітників Львівського національного університету імені Івана Франка обрали Володимира Михайловича Качмара. До слова, цього річ звітно-виборна конференція запам'яталася демократичним підходом до обрання голови: більшість делегатів конференції виявила бажання голосувати відкрито.

Новообраний голова у своїй роботі рується прагненням окреслити переваги для всіх членів профспілкової організації Університету: молоді – перспективу, ветеранам – пошану, захист – кожному! Відтак, серед планів Володимира Качмара є виділення матеріальної допомоги молодим науковцям при захисті дисертацій; створення Ради молодих працівників і Ради ветеранів; надання необхідної безкоштовної юридичної допомоги; відкритість і прозорість у висвітленні діяльності профкому.

XIX звітно-виборна конференція обрала також заступників голови. Ці посади тепер обійматимуть асистент кафедри інформаційних систем у менеджменті Марія Когут і доцент кафедри цивільного права та процесу Юліан Бек. Учасники засідання сформували профспілковий комітет і делегували новообраного голову до складу ради Львівської обласної організації профспілки працівників освіти і науки України.

Про рішучість новообраного голови говорить і його пропозиція змінити

назву профспілкової організації з “Первинна профспілкова організація викладачів і співробітників Львівського національного університету імені Івана Франка” на “Первинна профспілкова організація працівників Львівського національного університету імені Івана Франка”. Питання зміни назви попередньо розглядалося на засіданнях президії та профкому, відтак делегати конференції більшістю голосів його підтримали. Варто зазначити, що, окрім редагування назви організації, на членів профспілки чекають інші несподівані зміни.

Узявши до уваги позитивний досвід попередніх років, Володимир Качмар вважає необхідним оновити профспілку, вдихнувши в неї нове життя – передусім сформувати нове бачення розвитку організації, знайти нові підходи до вирішення наболілих проблем і реалізувати задекларовані в програмі ідеї, що, на його думку, дозволить нарешті вийти зі стану зневіри та рухатись до нових починань.

Тетяна ШЕМБЕРКО

Кафедри геометрії і топології – 10 років

Геометричні й топологічні методи є важливою складовою сучасної математичної освіти. Сфера їхніх застосувань поширюється далеко за межі математики й охоплює також інформатику, теоретичну фізику, механіку, біологію, економіку та інші науки.

Кафедру геометрії та топології на механіко-математичному факультеті відкрито 1 лютого 2003 року з ініціативи Ректора І. Вакарчука, який у своєму зверненні до декана і Вченої ради факультету пропонував таким чином забезпечити належні умови для розвитку топологічної наукової школи. Символічно, що день відкриття кафедри збігся з виходом у світ спеціального випуску відомого

Останніми роками кафедра впевнено лідирує серед математичних кафедр як за кількістю наукових журнальних публікацій, так і за публікаціями у виданнях зі списку ISI.

Широкими є й міжнародні зв'язки кафедри. Наші викладачі стажуються у Росії, США, Польщі, Канаді, Франції та інших країнах. Вони беруть участь у різних міжнародних наукових проектах, виступають на наукових семінарах і конференціях за кордоном.

У ці ювілейні дні не можна не згадати багату історію геометричних і топологічних досліджень у Львівському університеті. Понад сто років тому Юзеф князь Пузина проводив в Університеті “то-

нашого Університету було скеровано на навчання в аспірантуру Московського університету – на той час одного з провідних світових математичних центрів. Захистивши дисертації і повернувшись до Львова, ці молоді науковці пізніше склали ядро кафедри геометрії і топології.

Формат газетної публікації не передбачає детальнішого опису наукових результатів, одержаних ученими кафедри. Згадаю тут лише добре знайомий результат Т. Банаха (тепер професора кафедри) про характеристику просторів, що допускають гомотопійно щільні вкладення в гільбертові множини, його ж теорему про характеристику символів ін'янь (разом з О. Вербицьким і Я. Воробцем), а також розв'язок проблеми М. Гірша про нормальність функціональних просторів у сильній топології Уїтні, одержаний І. Гураном та автором цих рядків.

Добрих слів заслуговує також молодше покоління кафедри. Студент О. Червак не лише здобуває призові місця на

Про революцію у навчанні

навчити учня мислити й пізнавати світ власним індивідуальним стилем. Ефективність засвоєних знань, на думку авторів, залежить передусім від вміння вчителя формувати високу самооцінку учня (відчуття фізичної безпеки, психологічний комфорт, усвідомлення власної ідентичності та ідентифікації), виховувати впевнену в собі особистість. Сприяють цьому індивідуальний, партнерський, компетентнісний і діяльнісний підходи до організації навчального процесу, використання інтерактивності, інноваційних технологій.

Про специфіку навчання, особливості висвітлених у книзі ідей, а також про недоліки освітньої системи в Україні студенти та викладачі Педагогічного коледжу Львівського національного університету імені Івана Франка мали нагоду 20 березня поспілкуватися з людьми, завдяки яким в Україні з'явилося видання “Революція в навчанні”, – із перекладачем, кандидатом філологічних наук, доцентом кафедри освітньої політики Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти Мирославою Товкало та видавцем книги – директором видавництва “Літопис” Михайлом Комарницьким. Акцентуючи увагу на відповідних параграфах книги, Мирослава Товкало у запропонованій презентації розповіла присутнім про навчання, що приносить дитині радість, розкрила поняття стану (довкілля), стратегії (нові підходи до освіти) і змісту навчання в контексті його організації (специфіка навчальних планів, програм, стандартів), наголосила на важливості вияву розуміння і поваги до кожного учня.

Світ, у якому житимуть наші діти, на думку Вілларда Деджета, директора Міжнародного центру керівництва та освіти США, змінюється в чотири рази швидше, ніж наші школи. Революція в навчанні – це вміння любити життя, з радістю і легкістю сприймати його несподіванки, вчитися й бути активним учасником позитивних змін у суспільстві.

Ірина КМЕТЬ,
заступник директора
Педагогічного коледжу
з науково-методичної роботи

міжнародного часопису “Topology and its Applications”, присвяченого працям Львівського топологічного семінару, засідання якого відбуваються на факультеті.

Упродовж десяти років силами працівників кафедри зроблено чимало добрих справ: проведення щорічних літніх шкіл із топології та суміжних математичних дисциплін, організація міжнародних конференцій із геометрії та топології, на яких доповідають математики з усього світу.

пологи́чні студії”. Зі Львовом пов'язані імена відомих топологів В. Серпінського (автора знаменитого “килима Серпінського”), З. Янішевського, С. Мазуркевича, М. Войдиславського, К. Кураговського, Б. Кнастера. Топологічні методи застосовували у своїх дослідженнях також С. Улам, Ю. Шрасер, С. Банах, Ю. Шаудер (за його іменем названо індекс Лере-Шаудера), М. Зарицький та інші.

У новітній період геометричними аспектами топології почав активно займатися І. Песін. У кінці 70-х – на початку 80-х років групу випускників

численних всеукраїнських і міжнародних математичних змаганнях, а й автор ґрунтовних наукових публікацій. Наукові результати аспірантів Л. Карчевської, О. Погятиник та інших викликають зацікавлення у топологічній громадськості. Усе це дозволяє з оптимізмом дивитися у майбутнє нашої науки і освіти.

Михайло ЗАРІЧНИЙ,
декан механіко-математичного
факультету, завідувач кафедри
геометрії і топології
Фото з архіву кафедри

12-14 квітня 2013 року на юридичному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка відбувся українсько-польський науковий семінар із кримінального права. Польську делегацію, до складу якої увійшли викладачі, докторанти та студенти правничого факультету Ягелонського університету, очолював відомий фахівець у сфері кримінального права, суддя Верховного Суду Республіки Польща, завідувач кафедри кримінального права Ягелонського університету, професор В. Врубель.

Сучасна геологія: науковий зміст і прикладне значення

Є непоодинокі думки, що існує три природничі науки – астрологія, геологія, біологія, а всі інші – методи пізнання світу. Дехто в якості найближчої родички геології – науки про Землю, здебільшого про тверду Землю – вирізняє географію, що займається описом земної поверхні та її взаємодією з океаном і атмосферою. На межі астрології (астрономії) і геології лежить розуміння просторового положення Землі й умов її існування в Сонячній системі, а також з'ясування походження цієї системи і разом з нею нашої планети, геологічної будови земної кори й геологічної історії її формування: еволюції процесів тектоно- і магмогенезу, петрології і геодинаміки, седиментології, діагенезу і метаморфізму, рудоутворення,

геохімії та фізико-хімії зародження, міграції й акумуляції рудогенних компонентів в анізотропному геологічному середовищі тощо.

Геологія й біологія мають загальне спільне завдання – розкрити умови появи життя на Землі та подальшого розвитку органічного світу – пласти земні вміщують своєрідне літочислення еволюції тварин і рослин, а їхні рештки (фосилії й фітолейми) допомагають геологам визначити відносний вік пластів, в яких вони знаходяться, що є основою стратиграфії – альфи й омеги реконструкції палеогеотектонічних умов осадо-накопичення й інших спряжених геологічних процесів.

Загалом геологічні знання сьогодні дуже розгалужені – вкрай необхідна

й важлива ланка наукового світогляду. Значення геології в цьому сенсі значно збільшилося після вивчення інших планет Сонячної системи; геологія стала частиною значно ширшої науки – планетології (астрології), але часто традиційно кажуть про “геологію” тієї чи іншої планети, а не марсо- чи юпітерологію.

Що стосується практичного значення геології, то його важко переоцінити. Значення геологічної науки для господарської діяльності людини неухильно зростало із залученням до неї все нових і нових видів корисних копалин – від вугілля, нафти та газу до урану та рідкісних і рідкісноземельних елементів, – доки їхній спектр не охопив усю таблицю Менделєєва. У XX-му столітті до цієї традиційної

прикладної функції геології додалась нова: без інженерно-геологічного й інженерно-гідрогеологічного обґрунтування стало неможливим проєктувати і будувати крупні інженерні споруди – канали, метро, гідро- й атомні електростанції і т.п. Пізніше визначилась ще одна важлива роль геології: попередження про природні катастрофи – землетруси, вулканічні виверження, осуви і т.д. Коли ж порівняно недавно людство усвідомило необхідність збереження природного середовища й оцінки спрямованості (моніторингу) його природної та антропогенно-техногенної зміни, наука про довкілля – екологія – зайняла чільне місце серед інших наук, а в її складі оформився розділ, який належить до геологічної складової цього середовища, – екогеологія, що розробляє превентивні еколого-геологічні й інженерно-геологічні заходи мінімізації шкідливого впливу гірничо-геологічних та інших робіт на довкілля. Неважко передбачити, що цей напрям геологічних досліджень буде невпинно розвиватися і практично

втілюватися в цьому столітті. Геологічний факультет, керуючись саме цією пріоритетною підставою, у 1999 році заснував кафедру екологічної, інженерної геології й гідрогеології, єдину в системі ВНЗ України.

Як бачите, шановні студенти геологічного факультету, Ви обрали навчання на надзвичайно цікавому й практично дуже важливому для науки та виробництва факультеті. Його викладачі намагаються дати Вам найсучаснішу комплексну наукову інформацію з усіх напрямів геолого-екологічної науки. Тож хай вам усім вистачить допитливості, бажання, знань і сили волі успішно реалізувати спільну роботу з навчально-наукової підготовки фахівців різного освітньо-кваліфікаційного рівня – від бакалавра до магістра. З Днем геолога!

*Микола ПАВЛУНЬ,
доктор геологічних наук,
професор, академік АН Вищої
школи України,
завідувач кафедри геології
корисних копалин*

Дні соціолінгвістики у Львівському університеті

4-5 квітня 2013 року на філологічному факультеті відбулися Дні соціолінгвістики, які об'єднали два заходи: II тур Всеукраїнського конкурсу студентських досліджень із соціолінгвістики і X Всеукраїнський соціолінгвістичний семінар науковців. У вітальному слові здобутки ювілейного семінару відзначила проректор з науково-педагогічної роботи Марія Зубрицька, а декан філологічного факультету проф. Ярослав Гарасим підкреслив важливість зустрічі двох поколінь: авторитетних науковців та тих, хто тільки входить в науку. Керівник заходу, професор Галина Мацюк розповіла про роль семінару для розвитку соціолінгвістики в Україні.

Соціолінгвістика виникла на межі мовознавства, соціології, соціальної психології, етнографії і вивчає мову в її соціальних контекстах або ж соціальне життя крізь призму лінгвістичних категорій. Сьогодні це все ще новий предмет в навчальних планах українських університетів. Тому конкурс сприяє формуванню запиту на предмети соціолінгвістичного циклу в студентському середовищі. У конкурсі взяли участь студенти із 11 університетів, зокрема Львова, Івано-Франківська, Острога, Києва, Кривого Рогу, Сум, Харкова, Луганська, Миколаєва, Житомира. Роботи 28 учасників присвячені розвитку теорії та методики соціолінгвістичних досліджень, мовній ситуації в Україні, формам існування мови в суспільстві, мовленню міста, мові в соціогрупі, соціальним аспектам тексту і комунікації. Оцінювали роботи члени галузевої конкурсної комісії, до якої увійшли викладачі із чотирьох мовознавчих кафедр університету, зокрема професор Г. Мацюк, професор І. Кочан, доцент Т. Шмігер, доцент Н. Захлюпана та науковці профільних відділів, зокрема завідувач відділу соціолінгвістики Інституту української мови професор С. Соколова та завідувач відділу філології Національного науково-дослідного інсти-

туту українознавства та всесвітньої історії, кандидат філологічних наук А. Пономаренко.

На підставі відкритого обговорення наукових робіт та наукових доповідей учасників науково-практичної конференції галузева конкурсна комісія визначила переможців. Дипломом першого ступеня нагороджено Мар'яну Салецьку (студ. 4 курсу філологічного факультету ЛНУ ім. Івана Франка) за наукову роботу на нову тему: “Розвиток категорійної бази сучасної соціолінгвістики: поняття “дискримінація за мовною ознакою” (на матеріалі нормативно-правових актів, соціологічних моніторингів, публікацій ЗМІ)”. Дипломами другого ступеня нагороджено студентку Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Токар Ольгу та Бобильову Тамару, студентку Сумського державного університету Коломійськ Ніну та студентку Житомирського державного університету імені Івана Франка Залізницьку Юлію. Учасники конкурсу

взяли участь у пленарному засіданні X Всеукраїнського семінару.

Проте не тільки викладачі з ВНЗ Львова, Києва, Сум, Тернополя, Луцька, Ужгорода, Миколаєва, Харкова, Хмельницького були учасниками семінару, але й представники академічних інституцій Києва та зарубіжних наукових осередків Польщі й Німеччини (57 доповідей).

На пленарному засіданні із доповіддю “Держава і мова” виступив доктор фізико-математичних наук, народний депутат України кількох скликань, професор, академік НАН України Ігор Юхновський, з іменем якого пов'язана Хартія вільної людини, Ініціатива 1-го грудня. “Незалежність – найбільше завоювання українців на рідній землі за всю тисячолітню історію” – наскрізна думка-сентенція доповіді Ігоря Рафаїловича про шляхи боротьби за становлення української державності в історичному розрізі. Поділившись своєю життєвою мудрістю, констатуючи незворотність процесу незалеж-

нення України, академік звернувся до молоді: “питання лиш у тому, як ми будемо державу будувати. Це зусилля повинно лягати на кожного з нас”. Плекання української мови, за словами вченого, повинно йти в руслі усвідомлення своєї громадянської позиції (“мешканець України, який не володіє українською мовою, не може мати українського громадянства”).

У роботі семінару взяла участь і професор-славист Фрайбурзького університету (Німеччина) Юліане Бестерс-Дільгер, науковий редактор та один із співавторів двох книг про мовну ситуацію та мовну політику в Україні. Цьогоріч її доповідь висвітлювала питання “Ставлення до української мови у різних регіонах України (на матеріалі дискусій вчителів)”. Доповідь розкривала результати обговорення питання про вплив Європейської хартії регіональних і міноритарних мов на формування суспільної свідомості респондентів із трьох міст: Чернігова, Львова і Донецька.

У доповіді професора С. Соколової “Типи мовної поведінки киян на тлі мовної ситуації в місті” розкрито питання білінгвізму жителів столиці на матеріалі анкетування різних прошарків населення та вікових груп респондентів. Оскільки категорійна база історичної соціолінгвістики ще не сформована, для учасників семінару цікавою була й доповідь “Багатомовність автора XVII століття: історичний підхід”, з якою виступив доцент В. Кметь, характеризуючи міжкультурну комунікацію конкретного історичного періоду в різножанрових пам'ятках.

На семінарі вперше розглядалося питання про труднощі і перспективи впровадження соціолінгвістичних дисциплін у навчальні плани українських університетів. Зазначалося, що програми лінгвістичних кафедр університетів Європи та США змінюються із потребою наближення мовознавчої теорії до аналізу реальних проблем реальної мовної дійсності. Наповнення університетських програм новим змістом – це реакція західних університетів на виклики XXI століття, а тому лінгвістичні кафедри максимально зорієнтовані на проблеми суспільного життя і мають курси: мова й ідентичність, мова та соціальні практики, мовні політики у світі і под.

Одне із питань семінару стосувалося створення українських підручників, хрестоматій із соціолінгвістики. У зв'язку з тим, що у Львівському університеті соціолінгвістика є дисципліною спеціалізації, слухачі засідань обговорили концепцію предметів, які дадуть студентів системні знання про мовну дійсність в Україні та у світі.

Загалом тематика секційних засідань науковців та студентів охопила питання, пов'язані із теоретичними засадами соціолінгвістичних досліджень, розвитком категорійного апарату, питаннями мовної політики, мовної ситуації, двомовності, проблемами соціальної комунікації, соціолінгвальними аспектами тексту та ін.

На семінарі працювали дві студентські секції. Відбувся також круглий стіл на тему: “Броньбійна публіцистика” як засіб пізнання мовного питання в сучасному суспільстві”, упродовж якого обговорювали питання: 1. Видання “Броньбійна публіцистика” – джерельна база з історії української соціолінгвістики. 2. Формування змісту соціолінгвістичних категорій суспільної функції мови, держава, нація, народ, соціальні групи, культура. 3. Перспективи взаємодії мови та соціуму в Україні. Учасниками круглого столу були Батринюк Марта, Васильців Оксана, Васюкова Христина, Долінська Софія, Ільницька Катерина, Старик Юлія, Цудна Василина, Шелемей Ульяна, Шурко Галина.

Доповіді учасників конференції традиційно увійдуть у черговий випуск фахового збірника “Мова і суспільство”, який невдовзі стане ВАКівським виданням. Слова Ейнштейна: “Без зміни способу мислення, неможливо вирішити проблеми, зумовлені наявним способом мислення” стали своєрідним заключним спонукальним підсумком семінару.

Прекрасним музичним вітанням для учасників заходу став виступ студентки IV курсу філологічного факультету, учасниці конкурсу “Голос країни” Христини Соловій, неперевершений спів-одкровення якої проник у замілі від зачарування мелодійністю голосу та глибиною народних піснень традицій душі присутніх, підкресливши неймовірну магічну співучість українського Слова.

*Олена КАРАБЧУК
Фото Олега ВІВЧАРІКА*

Культурний простір

15 квітня 2013 року у Виставковій залі Університету відбулося відкриття виставки студентських робіт кафедри сакрального мистецтва Львівської національної академії мистецтв “Не ридай наді мною, мати... бо воскресну...”. Експоновані роботи є результатом творчого переосмислення студентів Академії мистецтв основних сакральних тем: Страстей Господніх, релігійної обрядовості та символізму Божественної сили. Відкриваючи виставку, студенти зазначили, що цією експозицією хотіли поділитись частиною свого внутрішнього світу й особистим сприйняттям сакрального мистецтва, інтерпретуючи його у власних роботах.

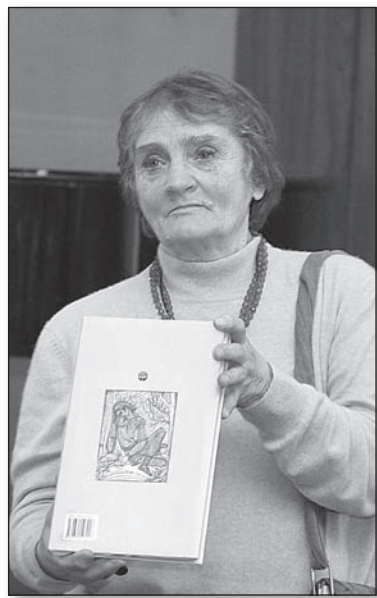
До Міжнародного дня театру

Посада і роль завліта в театрі

Інтерв'ю з Ніною Бічуєю

Мар'яна Станіславчук: Ніно Лєонідівно, розкажіть, будь ласка, в якому середовищі Ви росли, навчалися?

Ніна Бічуя: Родина, школа, університет, книги. У шести-семирічному віці знала від батьків про Голодомор, Володимира Винниченка, Симона Петлюру, Юрія Тютюнника. Читала Лесю Українку, Панаса Мирного, Стендаля, Шекспіра, Золя, Меріме, Бальзака, Достоевського, Толстого – одним словом, вся “тримуча” літературна суміш ще до Університету, це було основне “середовище”, присутність персонажів і їхніх творців. Закінчила школу у Львові, не знаючи, що її приміщення вибудували на гроші Іллі та Іванни Кокорудзів, педагогів і громадських діячів, і що вони навчали дітей у цій школі. Приватна дівоча гімназія “Рідної школи” Українського педагогічного товариства імені Іллі та Іванни Кокорудзів у Львові. Я закінчила цю школу, не відаючи також, що серед моїх учителів були й такі, які закінчили цю школу до “Золотого вересня” 1939 р. (математик Стефанія Миколаївна Базилевич), й такі, які викладали тут

також до того самого “вересня”, – досконалий знавець німецької мови Петро Ілліч Мечник – випускник Віденського університету. Але вони нам не розповідали. Так як і про те,

що учнями цієї школи були дівчатка, яких засудили до смертної кари у “Процесі 59-ти” за участь у національній боротьбі проти сталінського режиму. Поряд зі мною сиділа в класі дівчинка Іринка Трус. Одного дня я залишилася без подружки: її вивезли. Дякувати Богові, вона повернулася за багато літ до Львова. А от про вивезену також вчительку співів не знаю, чи повернулася. В Університеті (авт. – Ніна Бічуя закінчила факультет журналістики у Львівському державному університеті ім. І. Франка – нині Львівський національний університет ім. І. Франка) теж було “мовчання”, недовіра й зневаги. Були педагоги, які навчали натяками, але й були такі, що змушували доносити й “продавати” друзів. На курсі зі мною вчилися Михайло Осадчий, Ігор Сандурський.

М. С.: Період праці у Львівському театрі юного глядача ім. М. Горького. Співпраця з режисерами, акторами...

Н. Б.: Не знаю, чи дала я щось театру, акторам і режисерам тодішнього ТЮГу (авт. – сьогодні Перший академічний український театр для дітей та юнацтва). Працювала там, здається, від 1975 до 1985 рр. з перервами. Мені театр дав змогу написати повісті “Репетиція”, “Бенефіс”, “Яблуня і зернятко”, “Десять слів поета” – теж театр, але то інша історія. Справжня співпраця була з режисером Адою Куницею.

М. С.: В одному з інтерв'ю журналіст, театрознавець Світлана Веселка зазначила, що “завліт в театрі виконує силу-силенну обов'язків і позбавлений будь-яких прав”. Чи дослухається режисер до думки завліта в театрі?

Н. Б.: Дослухається, якщо знайти “точку перетину” в розумінні театру,

мистецтва і людей. Це не завжди вдається зробити. Переважно завліт – не порадижник, а виконавець. Хіба що треба мати, крім знань, і відчуття театру, шановане ім'я. Пошукайте в історіях театрів такі імена – наприклад, Павло Тичина, Михайло Булгаков.

М. С.: Працюючи завлітом у театрі, з якими проблемами Ви зіштовхувалися?

Н. Б.: Найголовніше – залишатися самим собою в тому складному середовищі (організмі), яким є театр; не занурюватися у стосунки режисера й директора, директора й акторів; не принижувати нікого й не дозволити робити цього з собою; знатися на театрі краще, ніж усі поряд із вами, але й не підкреслювати цього.

М. С.: Чи формує завліт імідж театру?

Н. Б.: а) формує; б) не формує.

М. С.: Як Ви вважаєте, чи змінилися сьогодні вимоги щодо кадровості та важливості ролі завліта в сучасному “постмодерному просторі”?

Н. Б.: Думаю, що так, але не досліджувала цієї проблеми. Не знаю, чи має до цього стосунок “постмодерний простір”. Це більше залежить від фінансів, навчання, сприйняття ролі завліта.

М. С.: Що спільного між посадами літературного редактора й завліта театру?

Н. Б.: Нічого, крім бажання й умінь говорити правду, не ображаючи й не принижуючи нікого: ні себе, ні, скажімо, автора чи актора, маючи право говорити цю правду. Отже, знання, досвід, такт, толерантність – і водночас вимогливість (до себе – теж).

М. С.: У кожного театрознавця, любителя театру в житті є виста-

ви, які просто так не викинеш з пам'яті. Знакові для Вас постановки у Львівському театрі юного глядача ім. М. Горького?

Н. Б.: Знакових для мене не було. Жодна не зробила мене іншою, нічого в мені не змінила. Для самого театру? Про це знає театр. Витворами театрального мистецтва мені здалися “Сни Симони Машар” Б. Брехта і “Гамлет” В. Шекспіра; колись давно, ще з дитячих спогадів – “Овод”. Напевно, ще не одне – але це як у психологічному тесті – “називайте одразу, не замислюючись, чим швидше – тим точніше”.

М. С.: Ваш творчий девіз?

Н. Б.: Не люблю девізів. Ну, хіба що: “Не обійай того, чого не можеш виконати”. (Пообіцявши, виконай).

М. С.: Для когось театр – це кафедра, для когось храм, містична фортеця. Що для Вас є ТЕАТР?

Н. Б.: Частина життя.

М. С.: Яку людську рису цінуєте понад усе?

Н. Б.: Немає людських рис “понад”, однієї окремо. Сенса лише сукупність їх. От скажу я: “Розум”. Але розум без відваги – що це? Або – “жертвність”. Але ж без розуму – це ж просто ідіотизм. Або – “чесність” – але ж без уміння любити – це навіщо? Запитайте себе, що важливіше – зір, слух, чуття? Лише сукупність... лише сукупність.

*Розмовляла
Мар'яна СТАНІСЛАВЧУК,
студентка 4 курсу
театрознавчого відділення
кафедри театрознавства та
акторської майстерності
факультету культури і
мистецтв
Фото Олега ВІВЧАРИКА*

У вінок шани

Василію Барвінському

2013 рік позначений кількома пам'ятними датами, критично важливими для історії української музики, – це ювілей фундатора української опери Семена Гулака-Артемовського, творців галицької музичної сецесії Остапа та Нестора Нижанківських. Та окреме місце займає 125-літній ювілей Василя Барвінського – багатолітнього директора-співтворця Вищого музичного інституту імені М. Лисенка (по суті, української консерваторії у передвоєнному Львові), який в часи німецької окупації врятував не тільки інституцію як таку включно з бібліотекою Галицького музичного товариства, парком унікальних інструментів, але й сотні студентів, приречених на вивіз у Рейх для примусової праці. Зберіг Василь Барвінський і польське вище музичне шкільництво, запросивши 1939 року як ректор щойно організованої Львівської державної консерваторії професорів приватної консерваторії ім. К. Шимановського та Інституту музикології Львівського університету (Адольфа Хибінського, Леопольда Мюнцера, Зоф'ю Ліссу, Мчислава Солтиса й інших). Не зміг порятувати тільки себе, коли 1948 року після газетного пасквілю “Під чужими прапорами” із сфальшованими звинуваченнями у колабораціонізмі, був засуджений (разом з дружиною – донькою видатного фізика Івана Пулюя) до 10 років каторжних робіт у мордовських таборах. Для шістдесятилітньої хворої людини такий присуд був рівнозначний смертному вирок. Та знищували не просто людину – вбивали композитора, уся

творчість якого була публічно спаленою на подвір'ї консерваторії. Здається, в історії світової культури такого ще не було: на площах європейських міст час від часу спалахували вогнища з книжок (особливо полюбляв їх рейх міністр з пропаганди доктор Геббельс), та ног не спаливав жодний диктатор! (ще один “винахід” Сталіна).

І все ж, як зауважив Воланд із “Майстра і Маргарити” М. Булгакова, “рукописи не горять”. Чудом вціліли окремі видання, рукописні копії творів В. Барвінського в приватних колекціях повоєнних емігрантів з Галичини. Як приклад – доля фортепіанного концерту, над яким композитор працював двадцять років (1918-1938 рр.), щоб по війні бути віднайденим Романом Савицьким аж в Аргентині, а в 1993 році пережити другу львівську прем'єру у виконанні Марії Крушельницької.

Та не всім творам так пощастило. Приміром, назавжди пропала, очевидно, “Урочиста кантата”, присвячена митрополитові Андрею Шептицькому. Деякі композиції Василя Барвінський поновив з пам'яті вже після повернення із заслання. Ініціатором цього, як і головним призвідником визволення композитора, став Анатолій Кос-Анатольський, який не цурався спілкуватися з “опальним” Барвінським у радянському Львові й конче прагнув відзначити 75-літній ювілей свого директора у Вищому музичному інституті, де колись навчався, авторським концертом як найдорожчим із можливих подарунків для кожного композитора. Так повер-

нулася із забуття низка творів, серед яких вершинна камерна композиція “Фортепіанний секстет”. Та це був останній сплеск генія Барвінського, який невдовзі відійшов у засвіти, не знісши ані надлюдської напруги “згадування” колись створеного ним розкішного музичного світу, а ще більше – його трагічної невідповід-

ності реаліям радянського буття, помноженого на хвороби (власні та дружини, прикутої до ліжка), матеріальні нестатки й постійний психологічний прес, коли для зустрічі з друзями чи колишніми учнями залишалася лавка в парку біля головного корпусу нашого Університету як місце, позбавлене владних “вух та очей”.

Довге й болісне повернення імені та творчості Василя Барвінського

(із забороною концертів, зривання афіш, вилучення з навчальної програми) було б неможливим без громадської та мистецької постави галицьких музикантів: музикознавців Стефанії Павлишин, Володимира Грабовського, Наталії Кашкадамової, піаністів Марії Крушельницької, Олега Криштальського, співачки Марії Байко, скрипальки Галини Грабець (колишньої учениці Барвінського, а згодом співтабірницею його дружини, яка зберегла листування з професором, окремі табірні твори, приміром, начерки Віолончельного концерту, завершеного недавно львівським композитором Віктором Камінським).

Скромною даниною пам'яті Василю Барвінському став концерт

лоспівів) але й твори авторів, близьких натурі ювіляра. Так, “Сюїта часів Гольберга” Е. Гріга, виконана камерним оркестром кафедри музичного мистецтва під багату студента V курсу Романа Кресленка, була зразковою для багатьох європейських композиторів у творенні глибоко національної музики, у тому числі для українських, які одразу після Гріга навчалися у Лейпцигській консерваторії – М. Лисенка, М. Калачевського. Не уникнув грігівського впливу і Василь Барвінський, що відчувається у згадуваних “Ліричній пісні”, “Фортепіанному секстеті”. Яскравим прикладом розвитку ідей “музичного етноцентризму” став твір учня Барвінського – “Прелюдія і fuga” Нестора Нижанківського, виконана студенткою другого курсу Мар'яною Доброю. Дивовижні за красою солоспівів композитора представили асистенти кафедри музичного мистецтва Іванна Штурмак та Олександр Форкушак. А Мішаний хор кафедри під керівництвом старшого викладача Марії Камінської достойно укоронував програму концерту низкою духовних творів М. Лисенка, А. Веделя, А. Гнатишина. Могутні словослів'я кантати “Магніфікат” А. Вівальді у виконанні хору та оркестру поставили знак оклику у вшануванні пам'яті великого композитора і страдника Василя Барвінського на факультеті культури і мистецтв. Та скоро почуємо їх відгомін у Дрогобичі, куди 23 травня поїдуть учасники концерту на запрошення Дрогобицького педагогічного університету імені Івана Франка. Сподіваємося, що вшанування пам'яті Василя Барвінського стане початком співпраці двох споріднених факультетів Франкових ВНЗ Галичини.

*Олександр КОЗАРЕНКО,
професор, доктор
мистецтвознавства,
декан факультету культури і
мистецтва
Фото Олега ГОРДІЙЧУКА*

“...Те велике слово художник...” (Тарас Шевченко. Катерина Білокур. Василь Голобородько.)

Шевченкові духовні імперативи своєю дією і справді розпросторені на часи, яким, за означенням великого Котляревського, бути, “поки сонце з неба сяє...” Нехай у своїй художній суті – це субстанція метафорична, та в реальному житті неспростовна. Стільки ж бо разів ми чули урочисто мовлені фрази: “Шевченко живий! Шевченко непроминальний! Шевченко вічний!” Так буває не тільки тоді, коли роздумуєш над словом Кобзаревим, але й у випадках інших, сказати б, – не теоретичних, а практичних. Згадаймо, наприклад, велику художницю зі світовим іменем Катерину Білокур. “Та ніщо, – казала вона, – не вдіяло на мене такого враження, як “Кобзар”... Як узяла я того “Кобзаря” в руки, як глянула на ті чарівні малюнки, як прочитала ті вірші дорогі і прозу (там же він і про художників пише), та так, як ото старі люди кажуть, наче мені хто дання дав... От як засіло мені в голову те велике слово художник!”¹

Очевидно, що саме тому Оксана Забужко в есе “Катерина: Філософія мовчазного бунту, або Конспект до ненаписаної біографії” кріпацьку долю геніальної Катерини Білокур із ХХ-го століття осягає “без відриву” від кріпацької долі геніального Т. Шевченка із століття ХІХ-го. У її біографії, – наголошує Забужко, – “майже не було чудес, якими доля завжди за логікою міфу полегшує шлях геніям... Ніхто не вивіз “хороше чорнобриве дівчатко” із села до столиці, де на нього чекала би першокласна мистецька освіта, та що там мистецька – навіть до п’яного “дяка в науку” ніхто не відвів: навпаки били по руках, коли ті тяглися до книжки і змалечку “забороняли писати й малювати...”²

Правда, предмет розмови О.Забужко – мотив феміністичний, який зараз оминаємо, бо наголошуємо на ідеї іншій, себто на отому, як каже Катерина Білокур, “данні” від Шевченка, що кріпить дух і формує талант.

Колись уперше сприймав по-своєму “стару, ще дідом читану книгу, що її з роду в рід передають, як і повість про те, що вона впала з неба” й Василь Голобородько (вірш “Читання “Кобзаря”). По-своєму, але якось і по-білокурівськи. Йі, “наче хто дання дав, так засіло в голову те велике слово художник”. І він немов “без дання”, без народно-шевченківського чару не обійшовся:

Слово мені ставало струменем дощу
у розкрити пашу сухого яру,
а дощ ставав словом, що напуває коріння
лугової трави моєї Батьківщини.

Кожен, хто прочитає хоч би декілька поетових віршів чи ознайомиться з усією творчістю, думаю, упевниться, що “молекулярна будова” матерії його творів має основу фольклорну. Така природа його художнього слова. У Голобородьковій поезії настільки присутній живий народ, наскільки поет присутній у народі.

Колись Микола Костомаров ставив риторичні акценти, що, мовляв, “в усіх історіях говорять про видатних державних діячів, іноді про закони та установи, але немовби нехтують життям народної маси? Бідний мужик, хлібороб, трудівник ніби й не існує для історії; чому це історія нам не говорить про його побут, про його духовне життя, про його почування, способи вияву його радощів і печалей? Скоро я прийшов до переконання, що історію треба вивчати не тільки за мертвими літописами і записками, але й у живому народі”. Слова Костомарова легко переадресовуються в царину художню, де історія постає не тільки із художніх осмислень архівів і фактів, а оприсутнюється душею народу, його ментальним диханням. Це й пояснює, чому світ природи, “квіткопису” великої художниці Катерини Білокур Голобородько пересадив у свій поетичний світ. Ці два світи взаємопроникають один в одного і творять етно-національну мелодію.

Послання особистого відчуття з ідеалами народними сприяє розширенню світогляду ліричного суб’єкта. Тому так природно в його поезії з’являється поста́ть Тараса Шевченка. Шевченко впрошений у “стихію” його мислення, як висловлювалась М. Коцюбинська, – в “актив думання”. “Як була молода – була як пушинка, / а тут вітер як повіє, як повіє з-за гори, / то й чіпляюся серпом за пшеницю, щоб не полетіти

// Як зайшла в тяж – / не так боялася. // Тепер чую Івасик ворухить ручками під копою, / а тут вітер як повіє з-за гори, / а я знай все серпом, серпом – за пшеницю, / та часто не вдержуся і лечу до Івасика.” Отже, вірш за мотивом Шевченка, що своїм сюжетом кличе реципієнта до Шевченкового “Сну” (На панщині пшеницю жала), і тут реципієнт бачить, як Голобородько-поет вміє “засвітитися” від поета іншого й будити вже оновлені емоції, в яких, однак, не пригашено того духу, від якого “засвічувався” вірш.

У багатьох його поезіях зустрічаються образні парафрази із Шевченка. Вони можуть існувати як дуже наближені, або майже тотожні фрази чи бути віддаленими, у яких Шевченко тільки вгадується (“Мене – Прометея вабить до себе Кавказ”; “Поставлю свічку отут при дорозі”; “Це я – мандрівний козак іду битим шляхом”). Як на мене, то мотиви Шевченка (нехай лише опосередковано), але помітні у віршах “Кобзарі”, “Пісня Катерини”, “По слідах” та інші. Вірш “По слідах” являє собою тему трагічної долі футуриста М.Семенка. Та його не прочитаєш так, аби у ньому щось не асоці-

в другому вагоні їду я,
місце тридцять сьоме.

Є в Голобородька, сказати б, відкриті при-святі Шевченкові, де тканина твору “інкрустується” деталями із життєвої та творчої біографії поета. Згадується “Кобзар”, “захальвна книжка”, віршовий рядок “Лину я, лину на Україну”, і три рази апелювано до прізвища Шевченка. Такий “імпресіонізм” Голобородькові характерний. І все ж у вірші відчутний деякий герметизм. Скажімо, й згадки немає про Шевченкову “солдатчину”, але вона в ньому відчутна. Річ у тому, що та образна архетипіка, яка стала канонічною при ліричному портретописі інших авторів у Голобородьковому вірші наче підмінена, вона асоціативно освіжена “демократичним” художнім мисленням, розкритимплином емоцій при не панібратській, а правдозіставній аналогії долі. “До – Шевченкові, / власникові викопного імені “поет”, / дали лопату траншеї копати, / щоб не літав із пером у руці: / “Лину я, лину на Україну”. // До Шевченка / ніхто тут не впізнав, був як усі, / як когось викликали на прізвище, / він відгукнувся: я, я. Був, як усі. / І мав голову

ювалося із Шевченком, хоч насправді асоціації між ними віддалені, натякальні, або їх просто не виникне у того, хто не обізнаний із творчістю М.Семенка. При зіставленні різних і в чомусь подібних долі Шевченка й Семенка не відпускає думка, що в радянських умовах Шевченка теж не минули б Соловки 1937-го, а, може б, сталінські карателі придумали й страшніше розпинання. Вони на це були здатні.

Вівчарок випускаю по слідах Семенка, хочу відшукати у цьому далекому місті поета, який легковажив словами і якому цього не пробачали ті хто легковажив життями в ім’я світлого майбутнього.

(Поетова легковажність, ніби як із грамотою по волю:

як прийшла воля, то й грамота непотрібною стала – взяла й розірвали її на шматочки, на радощах. А потім ті шматочки довелося збирати до купи).

Мов приватний детектив за ро́гом криюся – десь тут ходить легковажний кобзар, я його впізнаю за такими-от прикметами: кобза в нього із берези соловецької, струни в неї із дроту колючого. Де ти ходиш, український кобзарю, де ти ходиш, український кобзарю, відтак з-під сторожких варт? Я от завтра повертаюся до Києва, в десять тридцять поїзд мій відходить,

для шапки, як усі. // До – Шевченкові / ніколи було заснути руку за халюву – / записати хоч рядок у “захальвну книжку”, / який через роки став би рядком із “Кобзаря”, / вартим, щоб його вивчити напам’ять.”

Микола Жулинський, йдучи за біографією Голобородька, “розгерметизовує” його вірш: “Навчання в Донецькому університеті припинено, зразу ж заганняють у “стройбат” на строкову військову службу аж у Владивосток, де Василь Голобородько – “власник викопного імені “поет”, “щоб не літав із пером у руці, одержує в руки “лопату траншеї копати”. Цей “До – Шевченка” “був як усі” – без імені “поет”, без надії почути голос своєї душі та без сподівань на вимовлення словом її мовчання... Проте поет-солдат До – Шевченко таки пише вірші, за армійською звичкою ховає їх за халюву. На клаптиках паперу пише й листи. Але рідко. І неохоче. Бо йому здається, що “зовсім світу не існує”, але намагається спрямувати всю свою енергію на те, щоб повернутися в Україну. Додому.”³

Не можна сказати, що Голобородько Шевченка не ідеалізує. Ідеалізує! Тільки це ідеалізація без ідеалізації, без підсолджених сентиментів і надлишкового пафосу, а засновується на розумінні об’єктивної величч Кобзаря та шляхетного пієтету у ставленні до нього. У нього Шевченко – метафора духовного націопростору. У віршах, де є бодай згадка про Шевченка, ця

згадка завжди в такому контексті, звідки, якщо хочете, б’є сакральним світлом.

Безліч книжок у кольорових обгортках, я розклав їх і вийшла величезна картина: гори, море. Прийшов хлопчик, який літає, і попросив у мене Шевченкову книжку. Наступного дня я почав шукати того хлопчика, Хоч він і мешкав через тин. Коли зайшов до нього, то опинився в лісі, де ніщо не виказувало, щоб тут хтось жив.

Книжку Шевченкову побачив на дереві гніздом.

Голобородькова концепція Шевченка – це філософія менталітетного буття нації із життєздатністю її культури, історичної пам’яті, самотності мови, свого самозбереження й розквіту. Шевченко й Україна для нього поняття не паралельні між собою, а тотожні, вони – одна і та ж сутність. Він імені Шевченка, як і Україна, не називає “во все”, бо він із них, а вони в ньому із праотчим геном і матірним молоком.

Голобородьків ліричний герой теж плоть од плоти свого народу, тому він у гротесковій формі “дякує” сатрапові Миколі І не самотнім, а “з усіма разом” та ще й “по команді”. Така глузливість є перевагою непокори перед свавіллям і перемогою Шевченка над царем.

Подякуймо всі разом – три, чотири:

“Спасибі Миколі І за те, що ув’язнив Шевченка у казематі, бо там він створив “Садок вишневий коло хати...”

Тема співців-кобзарів, співців-поетів і Кобзаря-Шевченка ідейно й тематично перегукуються. Царі двох російських імперій (імперії доленінської) і “царі” з номінацією комуністичних вождів зі своїми урядово-службовими кланами в ставленні і до кобзарів-співців, і до Шевченка солідарні між собою: “Наші співці – / кого вороги постріляли, / кого шаблями порубали, / а в кого очі повиймали / та так і пустили темними по світу: / тепер не бачать, як вимирають від голоду цілі села, / тепер не бачать, що наші діти вчать у школі, / тепер не бачать, куди наших дітей забирають – / нічого не бачать! // Нашим співцям / дали до рук кобзи / із струнами із дротів електромереж, / а ті струни під’єднані до оспіваного Дніпрогесу – / тепер наші співці / то були невидючі, / а це стали іще й з відгорілими по самі лікті руками. // І я, малий поводатар, / із торбою через плече, / в якій сухарі, огірки солоні та варені яйця – // ось так ми й ходимо аж по сьогодні / шляхами України / від села до села.”

Українська мрія Тараса Шевченка

За рік до 200-ліття Тараса Шевченка хочеться поміркувати про його візйонерство, прозирання майбутнього України, і ширше – про українську мрію поета як у її загальнонаціональному, так і в індивідуально-приватному вимірі.

Сила Шевченкової уяви, як відомо, в часи дитинства стимулювалася такими чинниками, як схильність до самотності, потаємність, зосередженість на житті свого внутрішнього “Я”, виняткова емоційна вразливість. Десь тоді, в дитячі роки, Тарас чув перекази про заховані гайдамаками скарби, чув легенду про Звенигору, з вершини якої у час небезпеки лунав тривожний дзвін, – і згодом, у 1843-му, мистецька фантазія поета трансформувала ці історії в надзвичайно містку фотуру, символ скарбу, якого дошукуються вороги України, – проте розшукати не можуть. Що ж до дітей матері України, то вони слід до скарбу загубили, хоча, вірить поет, не назавжди.

Ех, якби-то,
Якби-то найшли те, що там схоронили,

Не плакали б діти, мати не журилась.
Це рядки з вірша “Розрита могила”, той таки мотив захованого скарбу є і в поемі-містерії “Великий лях”. І в обох творах ідеться про символ національної волі – здавалося б, загубленої на хистких дорогах історії, проте ні, каже поет: “старі батьки” до пори до часу заховали той скарб, і рано чи пізно він буде віднайдений.

Тут варто нагадати, що “Розрита могила” і “Великий лях” були написані Тарасом Шевченком у пору його “трьох літ”, коли в поета з’явилася відчуття його особливого призначення. Повернувшись в Україну після 14 років розлуки, він побачив не уявлювану, не вимряну, а реальну Україну, що поставила перед його очима великою руїною. Картина майже цілковитої загибелі нації не могла не приголомшити поета.

Відчуття свого особливого призначення, що пробудилося в Шевченкові в 1843-1845 рр., означало, що він мусив стати голосом німої України, мусив сказати за всіх, здолати власний відчай, засвітити вогонь національного ідеалу, проклясти тасмних і відвертих ворогів, роздмухати іскру любові в кожному, в кому вона ще жевріла.

У творах періоду “трьох літ”, як, зрештою, і в поезії пізнішої пори, Тарас Шевченко висловив найголовніші для української нації істини, своєрідні десять заповідей, у яких відбилися його уявлення про українську мрію і про те, що стоїть їй на перешкоді. Ось вони.

Заповідь перша. Не сподівайся на щастя поза “своєю хатою”.

У посланні “І мертвим, і живим...” є блискуча формула самореалізації нації: У чужому краю Не шукайте, не питаєте Того, що немає І на небі, не тільки На чужому полі. В своїй хаті своя й правда, І сила, і воля.

“Своя хата” в Шевченка – вершина національних мріань. Своя хата – це можливість самоздійснення на основі питомих традицій, власних, а не накинених розуміння правди, історії, моралі...

Про “свою правду”, різко протиставлену “правді” офіційних історіографів, Тарас Шевченко полемізував у вірші “Холодний Яр”, захищаючи гайдамацтво як від нищівних присудів Аполлона Скальковського, так і загалом від намірів усяких “голодних ворон” ... “переписувати історію”, закріплених в народній історичній пам’яті...

Шевченко знав: шлях до самоздійснення – довгий і тернистий; він вимагав передусім пробудження приспані України. Серед багатьох відтінків значень, що їх має у Тараса Шевченка слово “сон”, є й таке: сон – це летаргія, це приспаність, що паралізує свідомість і волю. “Вона заснула, цар Микола її прислав”, – написав одного разу про українську моту наш поет, і ці слова звучали як моторний діагноз тих болячок, що ними супроводжується упокорення нації. Від усвідомлення тра-

гічної парадоксальності ситуації, коли жити доводиться “на нашій – не своїй землі”, від упокорення і приспаності, – до “своїх хат”, – колосальна дистанція, але в тім то й річ, що Шевченко в якийсь момент відчув у своєму слові ту силу, яка здатна будити приспаних.

Заповідь друга. Знайте, що найбільше зло України – в її “байстрюках”, у горе-провідниках, “дядьках отечества чужого”.

Питання про еліту мучило Тараса Шевченка особливо гостро. Воно супроводжувалося болісними роздумами про феномен національного відступництва потурнаків, перевертнів, “байстрят Скатерини”. У “Розритій могилі” він уперше виставив історичний рахунок Богданові Хмельницькому, – звісно ж, за Переяславську угоду 1654 року. Але тема Богдана набуває в Шевченка універсальнішого значення: ідеться, зрештою, загалом про перевертнів давніх і сьогочасних.

Ключовим же твором Тараса Шевченка, у якому сконцентровано його роздуми про еліту/квазіеліту є його послання “І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм...” Неминуче постає запитання про адресата послання. Хто вони, оті мертві, живі і ненароджені земляки, до яких звертається поет і яким адресовано стільки його саркастичних слів? Відповідь очевидна: “своє” панство, українці-перевертні, “інтелектуали” ХІХ ст., чий потенціал реалізується на користь чужого, а не свого.

Шевченко бачив, що малоросійська квазіеліта уражена вірусом національного відступництва. Вона – безлика, а криза ідентичності, асимілюваність, уткання від свого національного “Я” й запобігання перед чужинцями неминує призводити до моральних хвороб, що починаються із втрати елементарної гідності.

Центральна частина Шевченково послання – це, власне, полеміка про історію. Її можна було б назвати зриванням масок: поет рішуче прощає за романтичними уявленнями про героїчну козацьку минувшину, про Гетьманщину. Тепер, у 1845-му, йому відкрилися нові, значно гіркіші істини.

Прочитайте знову
Ту ю славу. Та читайте
Од слова до слова,
Не минайте ані титли,
Ніже ті коми,
Все розберіть... та й спитайте
Тойді себе: що ми?..
Чий сини? Яких батьків?
Ким? За що закуті?..
То й побачите, що ось що
Ваші славні Брути:
Раби, подножки, грязь Москви,
Варшавське сміття – ваші пани,
Ясновельможні гетьмани.
Чого ж ви чванитеся, ви!
Сини сердешної України!

Уявімо на мить, що читач цих рядків – хтось із власників Тростянця (рід Скоропадських), або Сокиринців чи Дігтярів (Галагани), або Згурівки (Кочубей)... Це їм він кинув слова, що згодом повторюватимуться безліч разів як заклинання: “І чужому научайтесь, /Й свого не цурайтесь, /Бо хто матір забуває, /Того Бог карас, /Того діти цураються, /В хату не пускають”.

Здавалося б, гнів поета щойно дійшов вищої точки кипіння. Проте ні: Шевченко не обмежиться інвективами й сарказмом. Він не забуде, що альтернатива для блудних синів, попри все, існує. Думаю, головний авторський месидж полягає все ж не в тому, щоб осудити заблуканих, а в тому, щоб дати їм шанс. Квазіеліті пропонується стати національною елітою. Поет кличе блудних синів повернутися до “великої руїни”, вийти на дорогу любові до “своїх хат”, і освячує це майбутнє навернення до України як праведне діяння, як шлях “своїх мудрості”.

І звівно, Шевченко не був би Шевченком, якби наприкінці – знову ж таки, цілком по-апостольськи, проте й дуже по-людськи водночас – не відхилив завісу перед майбутнім. Тим майбутнім,

у якому збуваються найдивовижніші національні мріяння:

Обніміте ж, брати мої,
Найменшого брата –
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати.
Благословить дітей своїх
Твердими руками
І діточок поцілує
Вольними устами.
І забудеться срамотня
Давня година,
І оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, не вечірній
Тихо засяє...
Обніміться ж, брати мої,
Молю вас, благую!

Що це – як не втілена українська мрія, вистраждана, така жадана ідилія, в якій усе продиктоване любов’ю? Тарас Шевченко вірив, що мрія досяжна, якщо різнолікою українською спільнотою рухатиме головний, єдиномисливий імператив: Бог і Україна.

Заповідь третя. Не кривдіть “найменшого брата”.

У своїх національних мріяннях і домаганнях, вважав Шевченко, важливо не забути про найупослідженішого, соціально скривдженого, бо чого варта “своя хата”, якщо посполитому людові живеться в ній злиденно?

Шевченків ідеал соціальної справедливості вгадується у багатьох його поетичних візях, включно з написаною у петербурзькому казематі ідилією “Садок вишневий біля хати”. Ключем же до розуміння цього ідеалу можуть бути заключні слова вірша “Бували воїни й військові чвари” – про “небагатих-не-вбогих”, себто – про “середній клас”, як би ми сказали тепер!

Заповідь четверта. Пам’ятайте про суд Господній і земний суд.

У Шевченкових віршах і поемах не раз трапляються майже апокаліптичні картини земного пекла. Ось – голос матері-України в тій-таки “Розритій могилі” 1843 року.

Степи мої запродані
Жидові, німоті,
Сини мої на чужині,
На чужій роботі.
Дніпро, брат мій, висихає,
Мене покидає,
І могили мої милі
Москаль розриває.

А ось (у посланні “І мертвим і живим”) – про соціальні кривди у виконанні “оглухлого” панства, не здатного почути лихих тих, кого воно визискує:

Кайданами миняються,
Правдою торгують.
І Господа зневажають,
Людей прагягають
В тяжкі ярма...
Слова знайдено такі, що важко ска-

зати, де закінчується біль і починається лють...

Нагадування про Господа в Шевченковому посланні звучать як рефрен. Поет постійно нагадує про Божий суд, про те, що примноження зла на землі рівнозначне зневазі до Господа. Він і в інших творах не раз апелюватиме до християнської свідомості тих, кому адресувалися його слова. Авторитет Бога, його заповідей видавався йому найголовнішим, найсильнішим, – може, навіть останнім аргументом у полеміці з тими, хто чинить зло.

Шоправда, не забував Шевченко й про суд земний, прозорю натякаючи на помсту посполитого люду, доведеного до межі відчаю, що його слід було б назвати екзистенційним:

Орють лихо,
Лихом засівають.
А що вродить? Побачите,
Які будуть живня!
Схаменіться, недолуди,
Діти юродиві!

У Шевченкових єреміадах неважко почути адресовану блудним синам України погрозу страшним судом, що вершитиметься уже й не на небесах, а на землі:

Схаменіться! будьте люди,
Бо лихо вам буде.
Розкуються незабаром
Заковані люде,

Настане суд, заговорять
І Дніпро, і гори!
І потече сторіками
Кров у синє море
Дітей ваших...

Шевченко не шукає меж для свого лютого сарказму – він віщує страшний пароксизм помсти “неумудрого” й “невченого” простолуду, криваву стихію, апокаліпсис, який неминує настане, якщо “діти юродиві” не схаменуться.

Але уявлення про помсту не залишалося в Тараса Шевченка незмінним. То в молодості він кликав “добре вигострити сокиру та й заходитись вже будить хиренну волю”, то у “Заповіті” він мобілізував скривджених гаслом порвати кайдани і окропити їх “вражою злою кров’ю”, – а ось в одному з останніх віршів Шевченка в картині оновлення, що гряде, з’явилися дещо інші інтонації і слова: згадавши сокиру, поет цього разу мовби заперечив самому собі (хоча загалом картина помсти залишалася грізною). Ішлося про алегоричний “старий дуб”, поточений шарпілю:

А од коріння тихо, люблю
Зелені парості ростуть.
І виростуть; і без сокири
Аж зареве та загуде
Козак безверхий упаде,
Розтрощить трон, порве порфіру,
Роздавить вашого кумира,
Людські шашелі. Нянки,
Дядьки отечества чужого.

“Козак безверхий” тут символізує “посполите” – поки що безелітне! – українське буття, що, зрештою, не може тривати вічно саме так, у безладності й безнадії. Шевченко віщує неминує настання іншого життя, тож вірш завершується окрайцем майбутньої ідилії, здійсненої мрії – мовби перед внутрішнім зором поета знову замахерхів його “садок вишневий”.

Мотив суду звучить і в “Давидових псалмах” Шевченка. “Земних владик” тут судить “Небесний Владика”, причому знову – за соціальні кривди:

Доколи будете стяжати
І кров невинну розливати
Людей убогих? А багатим
Судом лукавим помагати?

Остання репліка Господа особливо показова – про “лукавий суд”, що обслуговує багатих, а не закон. Псалом завершується характерним зверненням до Бога: “Встань же, Боже, суди землю /І судей лукавих”. Цілком очевидно, що йдеться не про якусь однократну дію: ось уже й нам зрозуміло, що “Небесному Владиці” роботи на цьому напрямку вистачить надовго.

Заповідь п’ята. Остерігайтеся московських обіймів.

Настирливі політичні обійми в певних ситуаціях виглядають як запрошення до “інтеграційних процесів”. Про те, чим вони закінчуються, Тарас Шевченко писав не раз. У поемі “Великий лях” три дівочі карають себе за мимовільні гріхи. Одна – за те, що перейшла з відрами вповні шлях Богданові Хмельницькому, коли “він їхав в Переяслав Москві присягати...” Друга – що “Цареві московському Коня напоїла” (себто – Петрові і напередодні

спалення і сплюндрування Батурина). Третя – за те, що усміхнулася Катерині ІІ, коли та пливла “В Канів по Дніпрові”. З тих малих, начебто зовсім мізерних, гріхів, за логікою автора “Великого льоху”, і постала драматична містика української історії – втрата волі.

Як сатира на імперське “ощасливлення” підкорених народів сприймалася і сприймається Шевченкова поема “Кавказ”. У ній виразно чується полеміка з Пушкіним як автором “Кавказского пленника” та вірша “Клеветникам России” з характерною для них глорифікацією мілітарного підкорення Росією народів Кавказу і Польщі. Як відомо, поему “Кавказ” Шевченко присвятив своєму другові Якову де Бальмену, вбитому на війні Росії з Чечнею. Поет подумки звертався до нього зі словами туги й скорботи: “Мій Якове добрий! Не за Україну, А за її ката довелось проліть Кров добру, не чорну. Довелось запить 3 московської чаші Московську отруту”. Смуток цих слів – подвійний: Шевченкові жаль втраченого молодого життя, але він тужить ще й від того, що це марна втрата, що кров Якова не за рідний край пролита: її випив невситимий молох московського самодержавництва...

Заповідь шоста. Знаходьте в собі сили, щоб бути одностайними бодай перед зовнішніми загрозами.

Про одностайність як про джерело сили йдеться у вірші “Холодний Яр”:

У Яр тойді сходилися,
Мов із хреста зняті,
Батько з сином і брат з братом
Одностайне стати
На ворога лукавого,
На лютого ляха.

Натомість у поемах “Іржавець” та “Чернець” Шевченко роздумує про трагічну нездатність ватажків порозумітися між собою. Як символ роз’єднаних сил йому “явилися” Іван Мазепа і “фастівський полковник” Семен Палій. Сумним фіналом їхніх протистоянь став рік 1709-й, звідси – скруха, досада, а найголовніше – гіркі докори поета:

Нарадила мати,
Як пшениченку пожати,
Полтаву достати?
Ой пожали б, якби були
Одностайне стали
Та з фастівським полковником
Гетьмана єднали.

За брак одностайності Шевченко докоряє обом, і Палію, й Мазепі. Але не тільки їм: за цими двома іменами – посполитий люд, “ми”. “Якби були одностайне стали”, якби “з фастівським полковником гетьмана єднали”, – це сказано про всю націю, про нас.

Заповідь сьома. Дорожність волею, а коли її немає навколо, – внутрішньою свободою дорожність.

Поезія Тараса Шевченка – це, як сказали б у Києві і Львові, ціла “Хартія вільної людини”. Взірцем вільної людини для нього був Ян Гус, єретик, професор Празького університету, проповідник, який підніс голос на захист рідної віри, за що й був спалений інквізицією. Самопожертва Яна Гуса тим більше вражає, що сам він добре розумів: лід страху та несвободи не

одразу покине “простих людей”, а хтось із них ще й хмизу підкине до вогнища, на якому спляють “єретики”... Але все одно: хтось-таки мусить будити темних...

За Шевченковою логікою, є щось страшніше за неволю обставин. Це “щось” – неволя внутрішня, тюрма, збудована у власній душі. Про це, про життя як вічний моральний вибір, він писав у вірші “Минають дні, минають ночі...”¹, звертаючись до долі з пристрасним благанням:

Не дай спати ходячому,
Серцем замирати
І гнилою колодою
По світу валятися.
А дай жити, серцем жити
І людей любити,
А коли ні... то проклинати
І світ запалити!
Страшно впасти у кайдани,
Умирати в неволі,
А ще гірше – спати, спати
І спати на волі,
І заснути навк-віки,
І сліду не кинуть
Ніякому, однаково,
Чи жив, чи загинув!

Отакі разючі моральні альтернативи. Сон душі, як відомо, породжує чудовиськ, або ж робить людину мертвою живою. Тому й читаються ці Шевченкові рядки як відчайдушний порив до свободи й того вічного неспокою серця, який і є життям.

Заповідь восьма. Не заздрить багатим.

4 жовтня 1845 року Тарас Шевченко написав вірш, що так і називається: “Не завидуй багатому...”² “Не завидуй багатому. Багатий не має ні приязні. Ні любові – він все те наймає”. А у фіналі вірша – несподіване сумовито-стоїчне узагальнення: “Не завидуй же нікому. Дивись кругом себе: Нема раю на всій землі. Та нема й на небі...”

Шевченко знав, що убогість породжує злість, а багатство – неситість. Неситість же входила до числа найбільших пороків у Шевченковому моральному катехізисі – на протипагу праведності, що передбачає вірність християнським чеснотам.

Заповідь дев’ята. Вірте в свою будущину – всупереч безнадії вірте.

Шевченкові мріяння нагадують якісь апостольські чаклування: здається, що він навіть, викликає надію, запалює зневірених своєю вірою у будущину. Скільки разів уява поета малювала картини українського щастя; навіть найгостріші його твори осяяні мрією про “світ ясний неувечерній”, який колись-таки “тихо засяє”. Як і належить пророкові, він не міг, не мав права залишити свій і без того стражденний народ наодинці з відчаєм. Він мріяв сам – і запалював тих, хто чув його слово, своєю мрією про іншу, кращу, щасливішу Україну.

Заповідь десята. Возлюбіть Україну.

У царській Росії, а потім і в СРСР, любити Україну дозволялося, проте тільки у спеціально відведених місцях. Наприклад, у казематі. Саме в петербурзькому казематі Тарас Шевченко написав вірш “Чи ми ще зійдемося знову?”, який нагадує тиху розмову поета з друзями по братству. Проте “через голови” братчиків Шевченко звертався і до нас:

Смиріться, молитесь Богу
І згадайте один другого.
Свою Україну любіть,
Любіть її... Во время люте,
В ostatню тяжкую минуту
За неї Господа моліть.

Шевченко не раз називав Україну Матір’ю: то “заплаканою”, то “усміхненою”, то схиленою у благословенні над своїми “діточками” – і тими, що любили її з коліски, і тими, що повернулися до неї, переставши бути “байстрятами”. Шевченко залишав шанс і для них, скликав усіх заблуканих і неввірих: шукайте і знайдіть захований скарб; вертайтеся до своєї Матері! І навіть Бога брав у спільники в тих свої заклинанні: Бо хто матір забуває, Того Бог карає, Того діти цураються, В хату не пускають”.

І це особливо вражає в Шевченкові: від болю він міг стати злим, проте не жорстоким. Від жорстокості й холоду він рятувався великою любов’ю до Матері, розтоплюючи нею навіть байдужі та забудькуваті душі. Шевченко ніколи не вибудував зі своєї любові келію для самотника. Він радше зводив високу сторожову вежу, з якої вимахував смолоскипом, розсіпаючи іскри докола. Шмагаючи не раз “правнуків поганих”, він вірив у можливість прозоріння засліплених і заблуканих.

19 грудня 1845 року в селі В’юнище Тарас Шевченко переспівав Давидові псами, і в 136-му псалмі сказав так: “І коли тебе забуду, Єрусалиме, забвен буду...”

Ці слова напрошуються на те, щоб бути перефразованими: коли тебе забудемо, Тарасе, забвенні будемо. Забвенні – якщо не будемо час од часу скидати з себе марноту людську і думати про те, про що думав він; якщо не возлюбимо свою, нашу, хоч і вимучену “байстрятами”, але все одно вічну Україну так, як він хотів, щоб ми любили її...

Володимир ПАНЧЕНКО,
професор НУ “Київо-Могилянська академія”,
голова Всеукраїнської асоціації
викладачів української мови та літератури

Благословлятиме людство Шевченко – португальською мовою

Про цю унікальну книжечку, видану ще 1936 року в м. Куритиба (Бразилія), згадувалось не вельми часто. І в “Шевченківському словнику” (т.1), і в п’ятитомному дослідженні “Українська література в загальнослов’янському і світовому літературному контексті” (т.3) їй присвячено всього декілька рядків. А про автора передмови та 19 перекладів творів Кобзаря португальською мовою взагалі мовчали. Видається цікавим трохи докладніше розповісти про це видання та обставини його появи.

У рік, коли з’явилася ця книжка, в Бразилії проживало приблизно 100 тисяч українців, які гуртувалися переважно довкола п’яти міст – Куритиба, Прудентополіс, Порто Унтон, Антоніо Кандідо, та Гважувіра. Більшість українців виїхала до Бразилії 1895-97 та 1908-10 років із Галичини, частково у 20-ті роки ХХ століття з обох частин України. Наші країни творили кооперативи, просвітні організації. 3 жовтня 1937 року в Бразилії починає друкуватися перший у Латинській Америці український ілюстрований тижневик “Зоря” (м. Сан-Паулу). У редакційній статті №1 часопису “Зоря” йшлося: “Отож всі ми – українці. І якщо такі всі, ми маємо спільні почуття, спільні бажання. Головним нашим почуттям є і повинна бути любов до нашої національної культури, традиції, побуту і т.п. Маючи ці почуття й цю любов, ми повинні мати й певні обов’язки, і стреміти до їх здійснення”.

Тижневик “Зоря” широко інформував читача про літературно-мистецьке життя в Україні, став своєрідним координатором життя українців в Бразилії. На сторінках часопису протягом 1938-1939 років друкувалися, зокрема, полемічна стаття В. Винниченка “Щастя і конкордизм”. У березневому числі тижневика за 1938 рік знаходимо невелику статтю М. Дніпрова “Тарас Шевченко” та “Молитву”, датовану 28 травня 1860 року. У числі 9 “Зорі” (1939 рік) з нагоди 125-ліття уродин Шевченка на титульній сторінці містився портрет Кобзаря і такі слова: “9 березня ц. р. минуло 125 літ, як народився Тарас Шевченко-Месія української нації. До цієї пори ту велику днину благословляє тільки український народ, але ми в те свято віримо, її благословлятиме все поневолене й гноблене людство. І коли б наш народ мав свою державу, то людство вже тепер би знало й любило Шевченка не менш, як знаємо й любимо ми”.

Ініціатором же португальського видання добірки поезій Тараса Шевченка був відомий у свій час український письменник і фольклорист Сильвестр Калинець, твори якого широко друкувались і рекламувались на сторінках західноукраїнської періодики 10-30-х років. Першу інформацію про упорядника цього видання і твори, які увійшли до книжки, подав Б. Хоменко у збірнику “Заповіт” мовами народів світу” (К., 1989), знявши таким чином “табу”,

яке тяжіло над літератором майже піввіку. Як значає Р. Головин, автор енциклопедичної статті про С. Калинця (див. УЛЕ, т.2), письменник був першим у Латинській Америці перекладачем творів Тараса Шевченка португальською мовою, а також засновником українського видавництва “Парана”, в якому й з’явилася книжка “Тарас Шевченко, його життя і творчість” (серія “Українська бібліотека в Бразилії”, кн. 9. Обсяг-29 ст.). Перекладеним поезіям Кобзаря, серед яких бачимо “Садок вишневий коло хати”, “Мені тринадцятий минало”, “Ой три шляхи широкі”, “Сонце заходить, гори чорніють”, “Заповіт”, тощо передувало вступне слово Сильвестра Ка-

линця та його ж “Біографічна довідка про поета”. У цьому передньому слові С. Калинець писав: “Ще 120 років тому український народ жив у печалі. Позбавлений своєї власної держави, поділений між сусідами, знесиленний довготривалою боротьбою за незалежність, страдаючи під чужинським гнітом, у хвилини відчаю пригадував собі в сповідях та піснях славні минулі часи.

Справді, що може бути більш жалісного, як тужливі невільничі мрії про щастя і волю, як мрії злидаря про власну господу...”

Український народ бунтував проти нелюдських умов життя, але даремно; здавалося, що настав для України час, коли вже нічого не вдієш і залишається тільки відійти в забуття.

Та вічно живе національна душа українського народу переборолала це лихо... Пригнічений і стражденний український народ, позбавлений будь-яких прав, ніколи не забував свою рідну материнську мову, ніколи не відмовлявся од своєї землі, не цурався свого минулого. І ось на початку 18 століття з’являються українські по-

ети і прозаїки, які наважуються писати рідною українською мовою. Вони починають змальовувати життя українського народу, відтворювати для потомків історію коханої України. Та все ж такі вони не зуміли осягнути всю широту національної душі, не могли обійняти життя цілої України, не зуміли осягнути прийдешності, аби розповісти своїм та чужим читачам, хто такі українці і чого вони прагнуть.

Усе це зумів лише великий поет Тарас Шевченко. Тільки він мовив тверде слово до своїх ворогів та свого народу, ясно чітко показуючи, що той народ був українською нацією, якій належить таке ж право на життя, поступ, як і іншим націям.

Слухаючи голос минулого, Тарас Шевченко перший відкрив українцям історію, показав, як треба прямувати до кращої долі. Усе це він сказав своїми гарними віршами, що стали немов би росою для спраглих душ його співвітчизників; тих віршів вистачало для того, щоб увіковічнити поета, прославити його серед чужинців.

Саме тому із нагоди 75-ї річниці смерті Тараса Шевченка українське видавництво “Парана” в Куритибі друкує цю першу перекладену португальською мовою добірку поезій Тараса Шевченка і для бразильців, щоб вони мали нагоду пізнати як жив, карався і помер за Україну її великий геній і поет”.

Так розповів Сильвестр Калинець бразильським читачам про Україну і Шевченка. Просвітницька його діяльність у Бразилії, а також праця літературознавця й перекладача Петра Карманського (він залишив нам книжку спогадів “Між рідними в Південній Америці”) принесла добрі жнива. Знаємо зі свідчень представників української діаспори в цій латиноамериканській країні, що чисельна громада не розчинилася в чужомовному середовищі, зберегла свою мову і традиції, спонукавши таким чином і прийняття нещодавно закону про українську мову як одну зі офіційних мов штату Парана. В Україні шанують і перекладацьку роботу нашої країнки, поетеси Віри Вовк (Селянської), перекладача творів І. Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, сучасних українських поетів і прозаїків португальською та німецькою мовами. За цю велику подвижницьку працю Віра Вовк одержала Міжнародну премію ім. Івана Франка, яку їй вручили під час проведення фестивалю української поезії “Золотий годині” у Львові восени 1993 року, вона є також лауреаткою національної премії ім. Т. Шевченка. З її ініціативи та за її участі у Бразилії з’явилася декілька антологій португальською мовою.

Ярема КРАВЕЦЬ,
доцент кафедри світової літератури
ЛНУ ім. Івана Франка,
дійсний член НТШ

“...Те велике слово художник...” (Тарас Шевченко. Катерина Білокур. Василь Голобородько.)

Продовження. Початок на стор. 5

Мотив кобзарства розвивається й в інших віршах. В одному з них ліричний герой з дитинства мріє стати кобзарем. Він навіть одержав “визвілку”, знає багато пісень, його вже прозивають кобзарем, він має палицю, торбу із сухарями, “поводатора”, але не має кобзи: “Уже хтосьна-відкопи / діти впізнають мене на вулиці, / прозивають кобзарем, / а який я кобзар: / хоч і мав колись визвілку, / знаю чимало пісень напам’ять, / володію лесбійською мовою, / хоч у мене і є палиця, / торба із сухарями / та поводатор – / але у мене немає і досі кобзи!”

Драма цього вірша доповнюється й розвивається в іншому творі, ліричний герой якого через усе своє довге життя також не втратив бажання стати “правдивим кобзарем”. Підкреслимо, правдивим!.. І та сама перепона – у нього немає кобзи... Ота в обидвох випадках відсутність кобзи виводить читача на роздуми далеко не банальні, бо йдеться про правдивого кобзаря, який мовою кобзи спілкується з народом, а це вже викликає насторогу, бо суспільство, яке не виконує навіть testamentів, боїться кобзарської правди.

Усе своє довге життя мріяв про кобзу, намітив і вербу, з якої хотів виготовити кобзу, але до того так і не дійшли руки.

Якби у цій країні проживали звичайні люди та мали звичку хоч би виконувати testamentи, я б заповів поховати мене у кобзі – але ж у мене й досі немає кобзи!

Тому, прошу, після моєї смерті спалити мене разом із тією, облюбованою мною, вербою, з якої я так і не витесав собі кобзи, щоб бути правдивим кобзарем.

Куль Шевченка у Голобородькових віршах такий природний, як природний він у свідомості народу. Селянин, який навіть Шевченка й не читав – він одержував його у родовий спадок як дух, як силу і гідність, як метафору нації, тобто як те, що є “свята святих”. У вірші “Йшов до війська” ліричний герой розповідає про свій випадок: “Йшов до війська, / узав із собою книжку Шевченка – / читатиму, щоб дух не падав. // Через якийсь час у тумбочці / виявив книжку без палітурок – / якийсь захисник Вітчизни / відідав на підкладку до погонів. // І тоді я зрозумів: / із палітурок книжки Шевченка / можна виготовити підкладку до погонів, / але із солдатських погонів / не зробити обкладинку книжки.”

Мас повну рацію дослідник його творчості Олексій Неживий, який каже: “Поезії Василя Голобородька – це вірші українського поета. Не тому, що в його поетичних рядках нерідко зустрічаємо слова козак, Україна, гетьман, імена історичних осіб...”⁴ У перелік цих слів, зрозуміло, легко вписується і слово “кобзар”. Та продовжимо думку критика: “Ні не зовнішніми атрибутами позначений національний характер поезії Василя, а внутрішнім змістом, особливістю світобачення, образністю, поетичною семантикою. До того ж усе це не є незмінним, а створює постійне відчуття руху поетичного мислення, естетики. Поет може в короткому, на перший погляд, вірші сказати стільки, що в ціле-

ності своїй становить досвід багатьох-багатьох поколінь і вражає силою поетичного образу”⁵. До сказаного варто додати: вражає розкутістю модерного мислення й оновленням поезики: “Умочу пензля в квітучі вишні, / намалюю йому біле чоло, / а на чолі трактори вийдуть / і хрущі загудять, як село. // А на чолі маятнику крила – / зелені крила доріг навесні... / І викопаю у чолі очей криниці, / щоб набирати відром пісні! // Я хочу напитися води “Катерини”, / захлинутись в аральських пісках, / обмитися в пожежах Чигирину, / щоб вишень добра принести в руках. // Щоб порізати хлібину правди, / сіллю справедливості посипати по землі! / Я хочу піти у білий празник / і стерти об дорогу не одні постолі...”

Осягання Шевченкового духовного буття та інтегрованість його у свою творчу практику авторами різних епох і різних поколінь – неперипинне. Його Слово – дія вічної матерії, здатної трансформуватися в матерію від себе похідну, але не копіювальну, а неповторно самобутню.

Тарас САЛИГА,
професор, завідувач кафедри
української літератури
імені акад. Михайла Возняка

¹ Білокур Катерина. Мистецтво. – Київ, 1975. – С. 9

² Забужко Оксана. 3 мапи книг і людей. Meridian Czernowitz, 2012. – С. 58

³ Жулинський Микола. У пошуках найсуттєвішого складу // Цит. за кн. Аблішов Віталій. Василь Голобородько. Листи. – К., 2012. – С. 133.

⁴ Неживий Олексій. Українські візерунки поезії. Передне слово. // Голобородько Василь. Посівальник. – Луганськ: Альма-матер, 2002. – С. 9

⁵ Там само. – С. 9.

Поліфонія Шевченкового слова

...для того, щоб вміти бачити справжнє обличчя велетнів, людям, що можуть стикатися з ними, — треба бодай трохи піднятися до їх рівня і мати в собі хоч щось з їх відваги.

Олена Теліга

Незадовго до відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка маємо знову й знову невтомно звертатися до унікальної творчої скарбниці невичерпних можливостей, мистецьких замірів і поривань, захоплень і зацікавлень, надій і мрій, колосальних можливостей духовної реалізації національного генія й Пророка, аби черпати насагу та відкривати правду про свою історичну пам'ять, переосмислити систему цінностей сучасного українця, щоби проєктувати наше майбутнє у вимірі Шевченкової української мрії.

“Постать Тараса Шевченка в українській національній науці, мистецтві, культурі, ба навіть, політиці завжди залишається актуальною. Кожне нове покоління намагається осмислити, прийняти, вмонтувати його у свій світ, залежно від викликів свого часу”, — зазначав професор Інституту славістики Віденського університету Міхаель Мозер, осмислюючи геніальний доробок Великого Українця.

Академічна спільнота Львівського національного університету імені Івана Франка щорічно вшановує пам'ять письменника, художника, філософа, громадського діяча Тараса Шевченка не лише покладанням квітів до його пам'ятника у день народження, як це було й цього року, а й проведенням низки заходів.

Так, упродовж 4-14 березня 2013 року 24 репродукції робіт Тараса Шевченка з альбому, датованого 1845 роком, та 6 репродукцій офортів з альбому “Живописна Україна” було представлено у Виставковій залі Львівського національного університету імені Івана Франка. “Втілюючи мрію мати професію живописця, Тарас Шевченко натхненню приймає Божу волю — бути провідником своєї нації... Та живописець жив у душі поета, пензель і олівець манили його творчу уяву з не менш немилосердною пристрастю, ніж образне слово”, — писав про мистецький талант Тараса Шевченка академік Микола Жулинський.

Зазначимо, що згаданий альбом 1945 року є унікальним документом у нашій історії: 35 невеличких робіт суттєво доповнюють спадщину Шевченка-художника й водночас ознайомлюють сучасників із переважно втраченими пам'ятками української архітектури, нагадують про складну й трагічну долю українців.

З нагоди 199-річчя від дня народження Тараса Шевченка, геніального Українця й Митця, 12 березня 2013 року в Актівій залі Університету відбулась Урочиста академія. Спільнота Львівського університету вшанувала пам'ять видатного письменника й Пророка спільним виконанням “Заповіту”.

Із доповіддю “Українська мрія Тараса Шевченка” виступив відомий український літературознавець і критик, письменник, член Національної спілки письменників України, професор Національного університету “Києво-Могилянська академія”, доктор філологічних наук, голова Всеукраїнської асоціації викладачів української мови і літератури Володимир Панченко. Володимир Євгенович розповів про візонерство Шевченка, його “прозирання” майбутнього України й українську мрію Поета в загальнонаціональному та індивідуально-приватному вимірі.

“Сила Шевченкової уяви, як відомо, у часи дитинства стимулювалася такими чинниками, як схильність до самотності, потаємність, зосередженість на житті свого внутрішнього “Я”, виняткова емоційна вразливість”, — зазначив професор, додавши, що “відчуття свого особли-

вого призначення, яке пробудилося в Шевченкові в 1843-1845 рр., означало, що він мусив стати голосом німої України, мав сказати за всіх, здолати власний відчай, засвітити вогонь національного ідеалу, проклясти тасмних і відвертих ворогів, роздмухати іскру любові в кожному, у кому вона ще жевріла”.

Крізь призму творів періоду “Трьох літ” Володимир Панченко зробив спробу виокремити найголовніші для української нації істини, десять символічних заповідей, у яких відбилися уявлення Тараса Шевченка про українську мрію і про те, що стоїть їй на перешкоді.

“Коли тебе забудемо, Тарасе, забенні будемо. Забенні — якщо не будемо час од часу скидати з себе марноту людську і думати про те, про що думає він, — апелював до національної свідомості кожного з присутніх професор Володимир Панченко, додавши на завершення, — якщо не возлюбимо свою, нашу, хоч і вимучену “байстрюками”, але все одно вічну Україну так, як він хотів, щоб любили її ми”.

Наснажені геніальним словом Пророка, студенти факультету культури та мистецтв представили літературно-музичну композицію за творами Тараса Шевченка. Так, мішаний хор кафедри музичного мистецтва, окрім традиційного символічного обрамлення — священних творів кожного свідомого українця — “Заповіту” й “Ребе та стогне Дніпр широкий”, виконали “Світе тихий” та “Ой, чого ти почорніло”.

Вразила присутніх сучасна постановка “Колискової” студента факультету культури та мистецтв В. Пантелеймонова, яку майстерно втілили на сцені студенти кафедри режисури та хореографії.

Своєрідним камертоном вечора стали поетичні рецитати творів Тараса Шевченка у виконанні Народного артиста України Сергія Кустова.

Не залишили байдужими присутніх і сольні виступи асистента кафедри музичного мистецтва Інни Штурмак та магістра мистецтв, ви-

Та поряд із вшануванням пам'яті Великого Кобзаря студенти також уже традиційно згадують й інших значущих постатей, видатних українців — його побратимів і сучасників: Осипа Бодяньського, Панетеймона Куліша, Миколи Костомарова. Зі сцени неодноразово лунали вірші й пісні Василя Симоненка, Володимира Івасюка.

20 березня 2013 року вже восьмий такий літературний вечір під промовистою назвою “Благословляю твою сваволлю, дорого долі, дорого болю” (за словами В. Стуса) був присвячений пам'яті Тараса Шевченка та Василя Стуса. І не випадково. За словами координатора вечора, доцента кафедри радіофізики та комп'ютерних технологій Івана Хвищуна, “обоє були Поетами, життєвий шлях обох був схожим і вимірився 47 роками, обоє були поховані в чужинській землі й обоє хотіли щастя для свого народу”. Також цього року українська спільнота святкувала 75-ту річницю від дня народження Василя Стуса.

Мажорним акордом розпочав вечір зведений хор студентів, виконавши невмирущий твір Кобзаря “Думи мої, думи мої”. Цікаві, пізнавальні розповіді учасників заходу про життєвий і творчий шлях поетів, їхні захоплення, турботи, навіть опис зовнішності, доповнювалися десятками слайдів світлин із життя поетів, малюнків, рукописів Шевченка, фотографій місць перебування, якими було вдало проілюстровано кожну частину вечора. Фактичний матеріал студенти урізноманітнили декламацією поетичних рядків, занурили присутніх у незглибимий світ лірики, та музичними композиціями під власне акомпанування.

Особливо приємним виступом-декламацією вірша “Садок вишневий коло хати” Тараса Шевченка здивувала присутніх студентка-першокурсниця факультету електроніки із Анголи, вразивши прекрасним знанням української мови.

Безпосередньо й щирою акторською грою захопило присутніх тетралізоване дійство — фрагмент

кладача вокалу Степана Дробіта, а також твори “Лілея” Г. Хоткевича й “Прелюд пам'яті Шевченка” Я. Степового у виконанні ансамблю бандуристок і камерного оркестру кафедри музичного мистецтва.

Уже традиційно в перші березневі дні факультет електроніки разом із фізичним факультетом та Природничим коледжем вшановує пам'ять митця могутньою творчою силою, велетня духу, будителя українського народу, людини універсальних обдарувань та інтересів — Тараса Шевченка, ім'я якого оповите невмирущою любов'ю і славою. Безсмертна спадщина його — одна з найбільших вершин людського генія.

із твору Тараса Шевченка “Назар Стодоля” у виконанні аматорського театру студентів-першокурсників факультету електроніки.

Через віки й століття є і буде завжди актуальним, злободенням записане на скрижалях серця кожного українця мистецьке слово Тараса Шевченка та Василя Стуса. І певною запорукою цього стали завершальні хвилини вечора в уже традиційному спільному виконанні “Заповіту” Великого Кобзаря.

Не забули про Тараса й студенти історичного факультету та факультету журналістики. Упродовж двох днів — з 11 до 13 березня на факультеті журналістики проводили урочистості,

присвячені 199-й річниці від дня народження сподвижника національного духу та борця за незалежність України Тараса Шевченка.

11 березня Студентська рада факультету організувала читання поезій Кобзаря. На тлі святкової стінгазети, яку прикрасили портрети Тараса Григоровича та віршовані рядки поета, учасники заходу декламували поетичні твори практично всіх періодів творчості митця. А 13 березня 2013 року у Центрі культури та дозвілля студенти-журналісти представили літературно-мистецьку композицію, у якій гармонійно переплелися театральні постановки, вірші та пісні за мотивами відомих поезій і поем Кобзаря.

“Усі знають Шевченка, усі знають його твори. Тому ми намагаємося по-

презентованої 1 квітня 2013 року в Центрі культури та дозвілля, автор, доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури імені М. Возняка Володимир Працьовитий. Володимир Степанович зазначив, що Шевченко все життя прагнув до свого маленького ідеалу — хотів створити справжню щасливу українську сім'ю.

Студенти аматорського театру філологічного факультету “Акцент” представили глядачам виставу Володимира Працьовитого “Останнє кохання Тараса Шевченка” — версію історії про те, як Тарас Шевченко зробив останню спробу одружитися, відтворивши події 1860 року в Петербурзі. До слова, серед дійових осіб драми були подружжя Кулішів, Микола Костомаров, Василь і Віктор Білозерські, Надія Забіла, сестра графині Анастасії Толстої, Ликера Полусамакова й Тарас Шевченко, роль якого зіграв режисер-постановник, автор твору Володимир Працьовитий.

Майстерна гра студентів-акторів перенесла глядачів дійства у будинок Кулішів, де Тарас Шевченко й познайомився з кріпачкою з-під Ніжина Ликерою Полусамаковою. Намагаючись влаштувати особисте життя, Тарас Григорович поділився своїми мріями з Миколою Костомаровим: “Я все життя мріяв одружитися, обзавестися дітьми, поставити хату над Дніпром, насадити садок-райочок і слухати, як гудуть хрущі та співають солов'ї. Бо життя українця без сім'ї нічого не варте”. Однак Микола Іванович переконливо доводив: “Господь послав тебе на землю будити свій народ, просвіщати його, виводити на праведну путь. Ти ж — поет, прозаїк, драматург, художник, академік гравюри, скульптор, світоч думки... Навколо тебе сотні, тисячі людей моляться на тебе”.

На завершення вистави актори та глядачі вшанували пам'ять Тараса Шевченка спільним виконанням його безсмертного “Заповіту”. Публіка подарувала свої оплески улюбленим героям, не відпускаючи зі сцени артистів.

Академічні відзначення Шевченківських днів у Львівському університеті вкотре підтверджують велике захоплення творчою спадщиною Тараса Шевченка та її поцінування різними поколіннями студентів і викладачів. Уже друге століття поспіль його слова слугують закликком до боротьби за своє, рідне, українське, символізуючи силу нашого незламного духу, дають відповіді на численні виклики нинішнього часу.

Тетяна ШЕМБЕРКО
Фото Олега ВІВЧАРІКА

Національний простір

1 квітня 2013 року у вестибюлі Львівського національного університету імені Івана Франка відкрилася виставка творів Едварда Козака, перша у рамках мистецького проекту "Едвард Козак мандрує Україною". Проект ініційований Міжнародним інститутом освіти, культури та зв'язків із діаспорою Національного університету "Львівська політехніка" за підтримки Зарваницької громадської ініціативи. Подія приурочена 110-й річниці від дня народження та 20-річчю від дня смерті відомого у світі українського митця-універсала (художника-графіка, карикатуриста, живописця, аніматора, сценографа, публіциста, редактора і видавця журналів "Комар" та "Лис Микита", а також вояка Української Галицької Армії) та має на меті популяризацію високоякісного культурно-мистецького продукту – творчої спадщини ЕКА (псевдонім Е. Козака)

“Творчими подарунками” обдарували зиму

2 лютого Народна капела бандуристок “Зоряниця” та Народний дівочий хор “Ліра” взяли участь у XVIII Міжнародному фестивалі східнослов'янських колядок у місті Тересполі (Республіка Польща). Фестиваль проводився в рамках програми Євросоюзу “Neighbourhood”, а ініціаторами та організаторами цього дійства виступили архієпископ Люблінсько-Холмської єпархії Польської Православної Церкви Амель та адміністрація будинку культури Тересполя. Особливу радість викликало те, що українські колядки знають і люблять не лише в Україні, а й за її межами. Адже наші колядки входили до репертуару хорових колективів як із Польщі, так із Білорусі. “Зоряниця” й “Ліра” гідно представили українську різдвяну творчість серед інших слов'янських народів і передали нашим сусідам таємницю Різдвяного дійства. Опісля колективи завітали до славного Любліна. Окрім цікавої екскурсії старою частиною міста, дівчата мали чудову нагоду завітати до громади Української Греко-Католицької Церкви у Любліні й донести спів та гру на бандурі до української спільноти в Польщі. Це надзвичайно приємно дарувати українську творчість такій публіці й передати різдвяний настрій українцям тим, хто за її межами, вселити той дух різдвяної феєрії.

А 28 лютого молоді люди зі всіх куточків України з'їхалися, щоб привітати Блаженнішого Любомира Гузара з його 80-річчям з дня народження та 55-річчям священничого служіння й обдарувати його молодечею енергією, запалом і силою. З “творчим подарунком” на поважні уродини завітали й капелянки “Зоряниці”. Разом з нашими студентами привітали свого духовного батька прибула молодь з різних вищих навчальних закладів України: Національного університету

“Львівська політехніка”, Українського Католицького Університету, Прикарпатського педагогічного університету імені Василя Стефаника, Університету Бориса Грінченка, що в Києві, а також семінаристи з Дрогобича, Івано-Франківська, Києва та Тернополя.

Цьогоріч Любомир Гузар вирішив відмовитися від усіх нагород і пишних заходів. Єдиним його бажанням

до дня народження було зустрітися з молоддю. Адже, пригадуючи слова американського кардинала, архієпископ додав: “До сорока років старайся бути зі старшими, а після сорока – з молодшими, щоб залишатися молодим. Щиро надіюся, що виїду звідси молодшим”.

Перед урочистим святкуванням у Патріаршому соборі Воскресіння Христового відбувся подячний Мо-

лебен молоді за Блаженнішого Любомира, який очолив Глава Церкви Блаженніший Святослав: “Найперше хочу щиро всім Вам подякувати за те, що Ви так численно сьогодні прибули, щоби разом занести до нашої небесної неньки – Пречистої Діви Марії оцю подячну молитву за 80 років життя і 55 років священничого служіння Блаженнішого Любомира”. Предстоятель УГКЦ також нагадав, що саме Блаженніший Любомир заклав наріжний камінь собору та саме він почав відроджувати нашу Церкву на теренах Центральної та Східної України, де вона була знищена. Іменинник відзначив, що найціннішим подарунком, який він отримав, є молитва.

А основна частина святкування відбулася у великому бенкетному залі. Атмосфера переповнювала переконанням, що з такою глибокою духовною, вихованою, творчою і креативною молоддю та з такими поважними мудрими учителями в Україні щасливе і велике майбутнє. Блаженніший своїм гостям розповів про першу зустріч з митрополитом Андреем Шептицьким у п'ятирічному віці. Тоді він навіть подумати не міг, що може бути його наступником.

Ведучі вечора запропонували Блаженнішому пригадати, як йому служилося в Україні. “Я приїхав в Україну не прямо з Америки, а з Італії. А Італія – така країна, яка подібна до України тим, що ніхто нічого не може зрозуміти щодо політики. Тому під тим оглядом я почувався дуже добре. Але політика – це ще не все. Яким було моє перше враження від Львова? Я повернувся туди через 46 років відсутності. Колись Львів був дуже гарним і радісним містом. Хтось його називав “маленьким Парижем Сходу”. Але коли я приїхав, мене затривожило чи якимось пригнобило те, що люди йшли вулицями, не усміхаючись, з похилою, зажуреною головою, пригноблені... Люди перестали усміхатися, перестали радіти життю... В кожному разі повернувся у світ сумний. Мені здається, що ми повинні Богу дякувати, що починаємо усміхатися, починаємо бачити – поза різними труднощами – краще майбутнє. Для

мене велика приємність зустрічатися з молодими, бо у них є багато надії. Я дуже вам вдячний, що ви цю надію плекаєте. Думаю, що найгірше минуло, йдемо до кращого. А йдемо разом з вами. Я бажаю вам, щоб той усміх ніколи не переставав у вас. Ми повинні дякувати Богу, що починаємо усміхатися...”, – оптимістично налаштував молодь Блаженніший Любомир.

Народна капела бандуристок “Зоряниця” обдарувала Блаженнішого чудовим виконанням “Ave Maria” (солісткою була студентка IV курсу механіко-математичного факультету Оксана Рудницька). Також дівчата мали гарну нагоду послідувати за Главою УГКЦ Блаженнішим Святославом і Владикою Йосифом (Мілянком).

“Я починаю думати над написанням спогадів з життя, і ви мені допомогли сьогодні знайти назву – “Перші 80 років мого життя”, – жартував Блаженніший Любомир. Він щиро подякував усім за свято, яке, за його словами, не могли б організувати старші так, як це зробила молодь, а також подякував, що йому допомогли “хоч трошки відмолодитися”. А капелянки подякували Блаженнішому за його свідчення, спілкування та духовні настанови і, отримавши благословення духовних наставників: Блаженнішого Святослава, Владика Йосифа (Міляна) та Владика Богдана (Дзюраха), – щасливо повернулися до Львова.

“Бачите, що означає бути молодим. Це благословенний час. Шкода, що він так швидко минає, але треба користатися з кожної його миті. Тіштеся молодістю, працюйте”, – з такою настановою Блаженнішого Любомира капелянки “Зоряниці” з початком весни продовжують вселяти віру, підкріплювати надію та ділитися любов'ю. “Зоряниці” з нетерпінням чекає на нових учасниць капели, щоб разом, за словами керівника Зіновії Сичак, бути “апостолами бандури” й утверджувати студентську спільноту.

Марта ПЛІШИЛО,
студентка IV курсу факультету
журналістики
Фото: ДивенСвіт

Василь Стус у спогадах Василя Овсієнка

12 квітня 2013 року студенти філологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка мали виняткову можливість послухати унікальну лекцію громадського діяча, члена Української Гельсінської Групи, політ'язня, публіциста, історика дисидентського руху, співробітника Харківської правозахисної групи Василя Овсієнка, який поділився спогадами й роздумами про свого товариша й співкамерника, одного з найактивніших представників українського культурного руху шістдесятників, великого українського письменника Василя Стуса, 75 років від дня народження якого минуло цьогоріч у січні.

У своїй розповіді Василь Овсієнко змалював багатограний образ грома-

дянина-патріота, друга-товариша, сина, батька, чоловіка, українського інтелегента, поета, літературознавця, критика, філософа, співтворця сучасного українського культурного відродження, політ'язня, який волів умерти, аніж зганьбити свою честь, гідність, совість на догоду режимові.

“Я розповів про чоловіка, – розпочав Василь Васильович, – який прийшов у світ у час Великого Терору, який мав мужність переступити страх, сказавши “як добре те, що смерті не боюся я...”, який мав особливий дар – сказати правду про свою жакливу епоху”. Влучно зацитовані слова Василя Стуса показали його громадянську позицію: “Якщо нас коли-небудь і згадають, то як мучеників, як таких, які в годину лютої посміли залишитися самими собою. І десь там маленькими буквами напи-

суть, що той і той ще й вірші писав”, бо ж і друзям своїм писав із заслання в 1977 році: “Моя поезія, мої переклади – то гірніше заняття. Обов'язок сина народу, відповідальність за цей народ – єдині обов'язки”.

Не випадково також доповідач провів паралелі життєвого шляху Василя Стуса з Тарасом Шевченком: “Як у XIX столітті голосом української нації був Тарас Шевченко, у XX столітті – Василь Стус”, і навів немало аналогій у їхньому життєвому і творчому шляхах.

Василь Васильович намалював образно-словесні картини щоденної жакливої дійсності суворих таборів радянського режиму, у яких перебував разом із Василем Стусом. Розповів про участь в ексгумації та акції грандіозного перепоховання В. Стуса, “злочинця”, засудженого “за Слово. Слово Правди”. У лекції йшлося також про Українську Гельсінську Групу, її учасників і діяльність; про публіцистику й поетичні твори Василя Стуса; про самвидав; про презентацію фільму С. Параджанова

“Тіні забутих предків” у кінотеатрі “Україна” та акцію протесту Василя Стуса; про спогади інших сучасників-співкамерників, співтаборників поета. В оповіді Василя Овсієнка йшлося про судові процеси над Василем Стусом, участь В. Медведчука в його сумнозвісному “захисті”, останні дні й загибель поета; про створення Європейської комісії, яка любила присудження Нобелівської премії Василю Стусу.

Роздавши присутнім надруковані вірші Василя Стуса, Василь Васильович закликав носити їх зі собою, як це робили сучасники Шевченка, аби “мислити ми могли Стусовими категоріями й образами”.

Доповідач наголосив на особливій рисі геніїв – здатності пророкувати, бо ж свого часу передбачив великий поет: “Ми ще повернемося, обов'язково повернемося, бодай ногами вперед, але не мертві, але не переможені, але безсмертні”. На завершення колишній політ'язень промовисто звернувся до присутніх: “Пам'ятаймо, що честь нації складається з гідності кожного з нас”.

За влучним зауваженням завідувача кафедри історії української літератури, професора Тараса Салиги, “така лекція перебільшує цілі академічні курси, присвячені творчості Василя Стуса”.

Олена КАРАБЧУК
Фото Олега ВІВЧАРІКА

Alma mater

16 квітня 2013 року у Дзеркальній залі Університету відбулося урочисте відкриття Міжнародної учнівської науково-практичної конференції “Україна очима молодих”. Привітала присутніх із початком роботи конференції модератор заходу, директор Львівської обласної Малої академії наук Іванна Бородчук, зазначивши, що в конференції беруть участь 87 осіб із 20 областей України.

Соломія Бичкова: “Мені дуже пощастило зі студентами”

В Університеті триває конкурс серед порадників академічних груп, переможців якого оголосять у травні. Нагадаємо, конкурс “Кращий порадник” було впроваджено минулого року за ініціативи Студентського самоврядування. Доцент кафедри фізіології людини і тварини біологічного факультету Соломія Бичкова, з якою ми зустрілись, щоб поговорити про специфіку роботи порадника академічної групи, була однією з восьми порадників, яких преміювали минулого року.

— Соломіє Володимирівно, розкажіть будь ласка детальніше про конкурс “Спів з викладачами”, який нещодавно проводився на вашому факультеті.

— Після “Спів з викладачами” найбільше емоцій. Якщо минулого року це були дуети, то цього року – тріо. Ми жартуємо, що наступного року будуть квартети, а там заспівають і хорами. Цього року охочих заспівати з викладачем було дуже багато, тому навіть зробили додатково відбірковий тур для студентів. Інтрига в тому, що дуети чи тріо визнають шляхом жеребкування. Конкурс

складається з двох частин: в одній співають естрадну пісню, у другій – народну. Нелегко обрати твір для виконання, бо кожне покоління має своїх кумирів. Тут власне треба знайти точку дотику, порозумітись, щоб кожен отримав задоволення від того, що робить. Скажімо, я зі своїми студентами упродовж трьох тижнів узгоджувала репертуар.

— Студентам цікаво організовувати схожі заходи з викладачами?

— Студенти дуже хочуть, щоби викладачі брали участь у різних заходах, їм це цікаво. Скажімо, у нас проходить КВК, у якому обов'язково бере участь команда викладачів. Зрозуміло, що гумор викладачів відрізняється від гумору студентів, ми в різних “вагових категоріях”, але це цікаво і весело. Студенти хочуть бути ближчим до викладачів, а це добрий спосіб пізнати людину не за кафедрою на лекції. Тому зникає уявний бар'єр між викладачем і студентом, відтак простіше спілкуватися.

— Чим Вас приваблює робота наставника?

— Мені подобається робота зі студентами. Цікаво, які вони студенти сьогодні

ні? Що їх турбує? Молоді люди шороку приходять більш впевнені в собі. Вони знають, чого хочуть і як цього досягти. Сучасні студенти прагнуть реалізувати себе, виявити свої здібності, хочуть бути активними в різних сферах студентського та громадського життя.

— Вам легко працювати зі своєю академічною групою?

— Робота йде, якщо є взаєморозуміння і бажання зробити щось спільно. Особисто мені дуже пощастило зі студентами, група – фантастична. Вони активні, енергійні, ініціативні, дієві. З ними легко працювати. Якщо студенти пасивніші, тоді наставнику важче “достукатись” до них і залучити їх до роботи.

— А як ви плануєте роботу зі студентами?

— Є загальнофакультетська програма заходів, які проводимо впродовж року. Якби її не було, то працювати було б важче. Є затверджена програма, якою ми керуємося. Доводимо до відома студентів, які акції відбуватимуться, обговорюємо організаційні питання. Їх треба лише зацікавити, а далі вони самі

все роблять. Студентське самоврядування дуже допомагає. Фактично воно відповідає за організацію студентів, проводить роз'яснювальну роботу. Наставники – стимулюють і регулюють. Ця робота дуже потрібна, бо ініціативи треба скеровувати у відповідне русло, щоб вони приносили результат.

— Особисто для Вас місія порадника групи – це ...?

— Просто виховання студентської молоді. Ширше – це формування у них світогляду молодих освічених патріотів своєї держави, які прийдуть на зміну нам і будуть майбутнім нашої

країни. Молодим людям часто варто підказати, підштовхнути, відкрити те, що було для них невідомим, а вони самі зроблять правильні висновки. На мою думку, виховні заходи, які проводяться на факультеті зокрема і в Університеті загалом, спрямовані на всебічний розвиток студентів, розширення їхнього світогляду. Завдання наставника лише спрямовувати цей виховний процес.

— Дякую за розмову!

Розмовляла Анастасія КОНИК
Фото Олега ВІВЧАРИКА

Каменяру – 65

Друкованому органу Університету в січні цього року виповнилося 65 років. 24 січня 1948 р. світ побачило перше число “За радянську науку”. А 23 роки тому, 24 квітня 1990 року газета змінила свою назву і статус. Видання розпочало нову сторінку своєї історії.

“Ми всі радіємо з того, що сказане нами не буде пропущено через сито апаратної цензури, що наш голос не буде заглушений, якщо він не збігається з офіційною точкою зору. Так має бути і так буде!” – читасмо на першій шпальті “Каменяря” від 24 квітня 1990 року. Від імені громади економічного факультету тодішній декан Зеновій Батаманюк, голова профбюро Богдан Шургут, голова товариства “Галичина” Мстислав Жовтанецький і член Ради Руху Михайло Баранкевич вітали перейменований орган Університету – газету “Каменярь”.

“Наша гірка історія вчить, що можна вбити людину, тисячі, мільйони людей, та не вбити Духу народу. Наш дух невмирущий. Він проявив себе на Замковій горі і міській ратуші, над Оперним театром і над рідним університетом. Він заговорив! Заговорив в “Літературній Україні”, “Молодій Галичині” і в низці українських журналів, і, нарешті, наш Дух у Франковій кузні заговорив в новонародженому “Каменярі”, – емоційно піднесено зверталися автори від імені колективу економічного факультету. Далі вони висловили щирі радість з нагоди Дня народження газети і сердечно привітали “однодумців з перемогою у святій справі – з перемогою Свободи Слова!”.

На першій шпальті коротенька замітка “Статут – затверджено, назву газети – змінено” повідомляє про те, в якій атмосфері проходила конференція трудового колективу, на якій приймали Статут Університету. Довідуємося про те, що з першого разу його затвердити не змогли. “Статутна епопея” тривала від жовтня місяця. 29 березня конференція трудового колективу не зуміла виконати свого завдання, тому у квітні вона продовжила роботу. Кореспондент повідомляє, що окремі делегати не вивчили головного закону закладу, тому “затягували хід конференції недоречними запитаннями та про-

позиціями”. Іван Вакарчук очолював редакційну комісію, “вміло знімав непорозуміння й аргументовано доводив хибність окремих доповнень до “конституції” ВНЗ”. У результаті майже 10-годинної роботи 12 квітня 1990 року делегати затвердили новий Статут Університету. Важливою зміною стало перейменування газети “За радянську науку”, яка отримала нову назву – “Каменярь”. Шевченкове “Учітєся, брати мої” замінило одне з найвідоміших комуністичних гасел “Пролетарі всіх країн, єднайтесь!”, також вона перестала бути “органом парткому, ректорату, комітету комсомолу та профкомів Львівського ордену Леніна державного університету ім. Івана Франка”.

Редактором на той час був С. Мироняк. Чотиришпальтовий “Каменярь” виходив двічі на тиждень і коштував 2 копійки.

Передовиця першого числа “Каменяря” у 1990 р. присвячена Дню пам'яті – 26 квітня. Степан Гордій, тоді – доцент кафедри фізіології людини і тварини, делегат І Всесоюзного радіобіологічного з'їзду, у матеріалі “Гіркий дим Чорнобиля” розмірковував над проблемою подолання наслідків Чорнобильської аварії, зменшення руйнівної дії радіації на організм людини. Крити-

кував так звану 35-берну концепцію, опираючись на досягнення радіобіологічних досліджень довготривалого впливу малих доз радіації на організм людини. Висновки автора лежали у політичній площині. Він закликав об'єднати всі творчі сили республіки, відкласти вбік політичні амбіції, “взаємні звинувачення “формалів” і “неформалів”, адже, як слушно зауважував С. Гордій, “радіація не вибирає між членами УРС та КПРС”.

Автор переконував читачів у необхідності відстоювати суверенітет республіки та реальні політичні права українського народу. “...Цей гіркий дим Чорнобиля привів мене, комуніста з 18 років, у лави Народного Руху України, змушує писати ці нелегкі для мене рядки”, – стверджував С. Гордій. Делегат І Всесоюзного радіобіологічного з'їзду закликає навчитися жити так, щоб “завжди відчувати гіркий, полинний присмак Правди”.

Також на першій сторінці “Каменяря” розміщена інформація про ювілейну науково-практичну конференцію “Ленінська спадщина і сучасність”. Кореспондент газети зазначав, що ця тема є “найактуальнішою проблемою суспільствознавства, зловбоденою темою в публіцистиці, інтригуючою – в балетристиці”.

Далі йде короткий огляд тематики виступів, що “охоплюють найрізноманітніші аспекти теоретичного надбання Леніна”, а також критичного тлумачення його ідей ученими Університету.

Поруч з ленінською конференцією – матеріал про працівників і студентів Університету, яких обрали до Рад різних рівнів. Довідуємося, що на першій сесії обласної ради демократичного скликання майже всі депутати “від Університету” обрані головами комісій.

Коментар “Мої аргументи” на другій шпальті обґрунтовує ідею самостійності Компартії України. Автор – Роман Андрусак, тоді викладач кафедри природничих наук, кандидат хімічних наук, риторично запитував у читачів: “Якби Компартія України була незалежною, то чи був би Голод 1932-33 років, репресії, геноцид, винищення інтелігенції [...] чи була б Україна перетворена в суцільний атомний реактор?” Автор, навівши приклад виходу комуністичної партії Литви зі складу КПРС, прогнозував його неминучий розкол та масовий вихід комуністів з лав партії.

На другій сторінці “Каменяря” вміщено матеріал, присвячений 45-тій річниці Перемоги “У бій ідуть штрафбати”. Розмова з Семеном Брюквиним, колишнім рядовим окремої роти автоматників 1128-го Тернопільського стрілкового полку 336-ої Житомирської дивізії, торкалась теми штрафних батальйонів і забороджувальних загонів НКВС на передовій.

Анатолій Карась, тоді доцент кафедри філософії, піддав нищівній критиці виступ в Акторській залі Університету члена республіканського товариства “Жива етика” В.О. Долініна. З матеріалу “Чи ідеї” довідуємося, що кандидат біологічних наук, киянин Долінін, читаючи лекцію про онтологію та антропологію Всесвіту, захопився темою інтерпретації боротьби “світливих” і “темних” сил за вищу владу настільки, що проголосив біблійного Ягве Сатаною, який захопив державну владу і реальну політику у 1917 році. Виклад лектора проблем іудаїзму та сіонізму завів його на ґрунт нетерпимості й антисемітизму. Градус емоційності виступу нарастив. “...Пройшов терпкий присмак ненависті [...] можливо, саме в такому стані люди можуть перетворитись на некеровану розумом юрбу, здатну на заклик фіюрера змести все на своєму шляху”, – підкреслює автор. Далі

читаємо, що на знак протесту слухачі почали виходити зі зали, не бажаючи у своєму храмі науки слухати маячню титулованого гостя зі столиці. Автор матеріалу охарактеризував виступ лектора В. Долініна як “лиховісний шабаш нетерпимості до ближнього”.

У рубриці “Ваша книжкова полиця” Наукова бібліотека пропонує прочитати нові книги на тему: “Велика Вітчизняна війна в українській художній літературі”.

На третій шпальті часопису в рубриці “Постаті” вміщено розлогий матеріал – “Велетень франкознавства”. Спогадами про академіка Михайла Возняка ділилися його учні та послідовники: Л. Міщенко (тоді завідувач кафедри української літератури), В. Лесин (професор Чернівецького університету), В. Лесик (доцент Львівського університету), І. Денисюк (директор Інституту франкознавства Львівського університету).

Матеріал “Будяк Тамари Готуляк” Олександра Светогорова в рубриці “Виставки” на четвертій шпальті присвячений роздумам про особливості творчості художниці. Автор поділився з читачем своїм “гіпнотичним захопленням” від виставки живопису Тамари Готуляк.

У підвалі на останній шпальті є замітка “Мансел!” в якій тодішній студент факультету журналістики Богдан Бондаренко іронізує з приводу корейських всенародних святкувань дня народження “сонця нації”, “світло-ча звільнення” – Кім Ір Сена.

Отож, ми коротко оглянули зміст першого числа університетської газети під новою назвою – “Каменярь”. Один номер часопису – це мініатюрний елемент різнобарвної мозаїки, яку ми спробуємо розглянути з часової дистанції.

До кінця цього календарного року у нас діятиме постійна рубрика “Каменяру – 65”. За всю історію своєрідного “Літопису Університету” редакторами, авторами, фотокореспондентами, дописувачами і героями газети було чимало працівників Університету. Тому запрошуємо всіх охочих поділитись своїми спогадами, враженнями, роздумами, курйозними випадками, пов'язаними з “Каменярем”. Сподіваємось, що друкований орган нашої Alma mater потрапить в оптику наукових зацікавлень і найближчим часом з'явиться історико-журналістські розвідки про наш часопис.

Анастасія КОНИК

Пам'ять

26 квітня 1986 року на Чорнобильській АЕС сталася найбільша в історії атомної енергетики аварія. Реактор четвертого енергоблоку вибухнув. Радіоактивні елементи йоду, стронцію і цезію поширилися на північну частину України, Білорусі, Прибалтики, Польщі, Швеції, Фінляндії й інших країн. Чорнобиль став символом атомної небезпеки у світовому масштабі.

Понад чверть століття трагедії

Минуло понад чверть століття з моменту вибуху реактору на Чорнобильській атомній станції. Готуючи матеріал до газети про трагедію квітня 1986 року і її наслідки для здоров'я нації, я запланувала інтерв'ю з професором Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького Олександром Кічерою. У 1992 році він був в Чорнобилі. За даними статистики ВООЗ, МОЗ України, страшний “врожай”, який зібрала чорнобильська аварія, сягає сотень тисяч смертей, зумовлених радіоактивним опроміненням.

Коли ми зустрілись із професором, інтерв'ю на заплановану тему про вплив радіації на здоров'я людини, переросло у розмову-спогад про Чорнобильську аварію. Олександр Омелянович довівся

про вибух на четвертому енергоблоці від завідувача обласної поліклініки доктора Георгія Рибачка. За кілька днів третій секретар Обкому партії Володимир Гончарук викликав Олександра Омеляновича. Він разом з академіком Дмитром Зербином на прохання партійного керівництва реферетував усю на той час доступну літературу з проблеми медичних наслідків аварій на атомних електростанціях. Досі доктор Кічер не розуміє, чому партія звернулася саме до двох безпартійних професорів, коли практично усі решта були членами КПРС.

У 1992 році Олександр Омелянович повернувся з чорнобильського відрядження. Свої враження він занотував у “Репортажі з дозиметром на гудзику”, текст якого я нижче подаю.

Репортаж з дозиметром на гудзику

1992 рік. Чорнобиль. Синонім апокаліптичної катастрофи, всенародної розпуки, а для деякого – просто місце праці.

Воротами до Чорнобиля, а правильніше – до ЧАЕС, збудованої на місці села Копачів Чорнобильського району Київської області, є Славутич – місто енергетиків, “спальня” працівників Чорнобильської атомної...

Чим ближче до Славутича, тим більше російських написів, які згодом, десь на межі Чернігова, зовсім витісняють українські. Навіть назва селища “Михайло-Коцюбинское” – “на общепонятном”. Усюди зоряно-серписто-молотиста символіка, заклики до побудови соціалізму, барельєфи “вождя і учителя”. На одному з парканів – пародія тризуба і напис фарбою “Трезуб – рога диявола”.

У Славутичі – орієнтація, здебільшого, за кварталами. Вони називаються: “Київський”, “Молдавський”, “Таллінський”. Є ресторани, ідальні, крамниці. Горілчана – нагадує фортецю з амбразурою, із якої виглядає крамарка. На одному зі стандартних котеджів – хрест. Це – церква.

Автовокзал поруч із залізничний. Поблизу електронний інформатор показує рівень радіації “12,5”. Звідси йдуть електрички до ЧАЕС, властиво – до станції “Семиходи” (було колись таке село). Електропотяги “Славутич – Семиходи” особливі: у них ідуть безкоштовно і лише у спецоодязі. Поруч з вокзалом – великі партерові переодягальні з безліччо металевих шафок, де можна залишити свій одяг.

Завтра доктор медичних наук Олексій Вікторович Карпенко (завідувач лабораторії фізіології праці операторів технологічних процесів Київського НДТ гігієни праці та профзахворювань) і молодий лікар спортивної статтури, доброзичливий і рішучий Віктор Ігорович Ромадін (начальник лабораторії психофізичного забезпечення ЧАЕС) пообіцяли докласти всіх зусиль, щоб я, особа без спеціального допуску, потрапив на станцію, у зону суворого режиму.

Вирушаю... При вході до роздягальні, на лавці, обшитій пластиком, напис “снимите обувь”. По той бік лавки можна крокувати лише в шкарпетках. Роздягаємося до нижньої білизни, одягаємо “казонну” (непогану, зрештою) сорочку, нові, але марковані фарбою шкарпетки, джинсовий костюм і синю куртку на ваті, черевики з пряжками. Усе це позначене літерою “Т”, що значить “транспортний” одяг.

Сьома п'ятнадцять ранку. В електричці всі, як вояки армії синьоштанників, лише деякі куртки відрізняються відтінком. Люди не виглядають на виснажених, анемічних. Звичайні роботяти. До Семиходів – 57 кілометрів без зупинки. Незабаром в'їжджаємо в зону. Навколо ні живої душі, ні тваринки, ні птаха. Руда трава з піщаними лисинами, мертві бе-

реги Дніпра (його ми перетинаємо двічі), мертвий рудий сосновий ліс зі спаленими радіацією шпильками. Подекуди скелети залишених назавжди хат, що нагадують черепи з порожніми орбітами, могильні обеліски коминів, які ще так недавно зігрівали покоління людей. Робітники кажуть, що мародерство в зоні триває, викраденими речами торгують і донині. Мимоволі згаду “Сталкера”. Чи ж не наврочив нам Андрій Тарковский?!

Чути лише російську мову. 70 відсотків чорнобильських енергетиків – росіяни, серед решти 30 відсотків більшість – це русифіковані українці. Українську чув двічі – від земляка зі Старосамбірщини та молодички – прапорщика міліції з “Польтави”.

Семиходи. Потяг під'їздить до металевого тунелю. Чистота – асептична. Перший міліцейський контроль. Відповідно до мого відрядження, до маршруту “Київ – Славутич” завчасно ще встигли додрукувати аббревіатуру “ЧАЕС”. Випишують першу перепустку.

Мені дарують скромні сувеніри, приурочені 15-річчю атомної енергетики в Україні: буклет, брелок і випел. Тишиться особливо нічим... Ось декілька дат у буклеті:

14 серпня 1977 р. – закінчено завантаження палива до реактора.

26 серпня 1977 р. – дав струм турбогенератор першого блоку.

22 січня 1978 р. – перший енергоблок виробив перший мільйон кіловат-годин електроенергії.

21 грудня 1978 р. – відбувся “енергопульт” другого блоку, в грудні 1981-го – третього, а в грудні 1983-го – злочасного четвертого.

А 26 квітня 1986-го...

Що ж того дня сталося з “четвертим”? Розповідає мені працівник АЕС, який просив не називати його прізвища: “Реактор, що мав потужність 4000 мегават, вирізнявся “індивідуальною властивістю”. При зниженні потужності до рівня 700 мегават він самозбуджувався. Про це знали оператори і мали свою тактику проходження критичної межі. Але новий начальник, який працював у сфері атомної енергетики десь зо 3 місяці, самовпевнено гримнув: “Вы что, मुदакі, кран перекрыть не можете!” Кран перекирили. Через 40 хвилин стався вибух. О 1 годині 23 хвилини”

Знову переодягаємося, знявши черевки, переступаємо лавку-пори. Натягасмо на себе джинсовий костюм із трохи іншої тканини, уже без знака “Т”. В адміністративному корпусі, як сказав нам начальник навчально-тренувального пункту ЧАЕС В'ячеслав Яновський, “чистіше” (в розумінні рівня радіації), ніж на вулицях Києва. Працівники “набирають” за рік 1 – 1,1 бера, а допускається сумарна доза – 5 берів.

Оформлення перепусток триває півдня. Нарешті отримуємо разову перепустку до зони особливого режиму. Але вже обідня пора. Харчування для працівників АЕС безкоштовне. На вході до ідальні – дозиметричний контроль. Мити руки треба зимною водою, бо тепла – розширює пори. Обід калорійний: м'ясо, гречка, чай з цитриною. З “вітамінного стола” (помідори, капуста, редька, салати) можна брати, скільки душа забажає. Радіаційний контроль проходимо в сумі разів десять! Кожного разу стаємо до металевого тунельчика, руки кладемо на стійки в позначених місцях. На табло висвічується “Чисто” і турнікет повертається. Приблизно стільки ж разів строгі “прапори” прискіпливо перевіряють перепустку і паспорт. Знову переодягаємося. Крокуємо в підштанцях до пункту видачі білого одягу: сорочки, куртки, штани, шапочки, чобітки на гумовій підшви з короткими халаявками. Чіпляємо на гудзики дозиметри. Нічого зайвого в кишенях. Ідемо “золотим коридором” із кодовими замками до пульта управління реакторами та блоками обабіч.

Уже півроку станція лише споживає електроенергію, а її турбіни не працюють. Хоча “паливо” в реакторах дає температуру. Співробітники перебувають у стані психологічного дискомфорту, бо не впевнені в завтрашньому дні. Якщо закрити ЧАЕС, то куди податися? На іншу роботу? “Вибачайте, – каже молодий інженер, – ми вже звикли жити на 35-тисячну зарплату”. [...]

Ми на пульті керування другим енергоблоком. Вигнута луком стіна, панелі переливаються тисячами різнобарвних світел, табло, плафони вимірювальних приладів... Дзвонять телефони, раз по раз озивається селектор. На екрані монітора – блок ззовні. Запитую: де реактор? Оператор трохи думає і показує: “Он там, тільки нижче. Дивіться на монітор. Це – головний зал. Квадрати на його підлозі, це стержні в захисних оболонках. Ось ці, як бачите, вийняли для огляду чи заміни. Люди тут працюють у такому одягу, як ми

захистити. Тоді наш лексикон поповнився такими словами як: радіація, променева хвороба, атомна енергія. Не зовсім розуміли їхнє значення, але про це довкола говорили всі дорослі.

Від іншого сусіда довідались про те, що медики та ветеринари мобілізовані до Чорнобиля в 30-ти кілометрову зону. Прізвища у списку переповідали одне одному, зі жахом розуміючи, що це списки приречених. Інформація була не публічною, але в невеличкому містечку знали кожного особисто. Уже тоді в моїй дитячій пам'яті карбувався страх і безпорадність дорослих.

Будучи студенткою факультету журналістики, побачила списки всіх тих, кого в часи мого дитинства добровільно-примусово забирали до Чорнобиля. На прохання редактора місцевої газети, я готувала матеріал до чергової річниці трагедії. Навпроти прізвищ ліквідаторів у більшості стояло дві дати – народження та смерті.

А тоді “рекрутовані” за списками до Чорнобиля через короткий час, поверталися додому, на перший погляд, здорові й неущкожені, а головне – живі. Їхали наступні. З'явилися перші свідчення очевидців, чії перекази переповідали і

якими жило містечко. З усіх тих розповідей дорослі намагались скласти цілісну картину того, що сталося.

Ми вперше побачили дозиметр. Його приніс сусід, який повернувся зі зони відчуження. На прохання людей він обходив подвір'я, городи, сади і вимірював рівень радіації. Ми уважно слухали про норми й дози.

За фахом він був ветеринаром, і всім було цікаво, чи є мутації тварин у 30-ти км зоні. Нас лякали двоголові вироджені свійські та дикі тварини. Усі почали жити в умовах відчуження. Кожна рослинка, і сонце, і вітер, і дощ... все стало ворожим, радіоактивним. Ми малювали монстрів, які, за нашою уявою, живуть у Чорнобилі, і боялися, аби ті страховиська не розповзлися зі зони. Вплив на дитячу уяву був колосальним.

Наслідуючи лікаря з дозиметром, мавпували його. Вхопивши першу ліпшу коробку до рук, “вимірювали” радіацію. Та це була лише гра.

Зі спогадів професора Олександра Кічери ми довідаємося, яку важливу функцію ця “іграшка” виконувала насправді...

Анастасія КОНИК

гування. А ви погано спали, посварилися з кимось напередодні, а, може, перебуваєте в продромальній стадії хвороби. Окрім того, кожен має свої добрі й погані дні. А тут, увімкнувши тест, ви за лічені хвилини можете зорієнтуватися: ні, сьогодні працювати за пультом небезпечно, а навіть злочинно... І попросити заміну, відпочити, випити кави, порадитися з лікарем.

Отже, це – самоконтроль? Так, звичайно, дискретний самоконтроль.

То, мабуть, доцільно було б впровадити цей тест для самоконтролю авіадиспетчерів, пілотів?

Повертаємося....

Вітер гримас відірваною бляхою й виблискує у світлі ліхтаря голова “Ільіча” на постаменті. Знову переодягання, дозиметричний контроль, міліцейські прапорчики при зборі, які прискіпливо порівнюють ваш “фейс” зі світліною в паспорті. На одному з етапів дозиметричний контроль блокує “забрудненого” радіацією робітника. Пронизливо пищить сигнал, на табло висвічується напис “Грязно”, блокується турнікет. Забрудненою виявилася ліва нога, у черевикі знайшли тріщину. Пояснюють: “Роботяга спішив на автобус до останньої електрички. Спішив, трохи збочив з асфальтової доріжки, потрапив на радіоактивну пляму”. Тепер його чекає дезактивація аж до напису “Чисто” на дозиметричному контролері. Лише в такому разі спрацює турнікет.

В автобусі з нами їде старший начальник зміни, що закінчилася, Едуард Альбертович Григор'єв, інтелігентний інженер зі світськими манерами. Здається, це завдяки йому й Вікторові Ромадіну я потрапив до зони суворого контролю...

Ох, як же ж добре знову переодягнутийся в “цивільне”. І знати, що поруч з тобою не пихає, наче зіпсована скороварка, “саркофаг”, що його “покришка” тримається на чесному слові.

Олександр КІЧЕРА,
професор ЛНМУ ім. Данила Галицького

Інформатор

24 квітня 2013 року відбувся семінар “Кар’єра в FMCG” для випускників і студентів Львівського університету. Відкрила зустріч директор із розвитку рекрутингової компанії “NEWBREED” Ірина Моргуліс, яка закликала присутніх налаштуватися на активний діалог, інтенсивний темп роботи та цікавий інтерактив. “Наша компанія – точка перетину та зустрічі талановитих людей з успішними роботодавцями”, – додала Ірина Моргуліс.

Університет – за чисте довкілля

Ботанічний сад Львівського національного університету імені Івана Франка є своєрідною “зеленою перлиною Львова”, оазою, яка своєю неперевершеною красою вражає не лише львів’ян, а й гостей міста. Унікальними тропічними рослинами захоплюються і школярі, які часто з екскурсіями відвідують Ботсад, і знавці ботаніки, екологи,

дендрологи. Однак краса рослинного світу передусім залежить від догляду, чистоти й шанобливого ставлення. З метою очищення території Ботанічного саду 19 квітня 2013 року студенти, викладачі, декани, проректори, представники профспілки Університету виявили ініціативу провести толоку під гаслом “За чисте довкілля”.

Сонячна весняна погода, оптимістичний настрій учасників заходу створили атмосферу активної співпраці в єдиному прагненні – зробити світ навколо кращим. Спільними зусиллями очистили озеро від торішнього опалого листя, зібрали сміття й сухі гілки, залишки після проведення технічних робіт.

Уже стала традиційною щорічна акція “Дерево від Ректора”. Так,

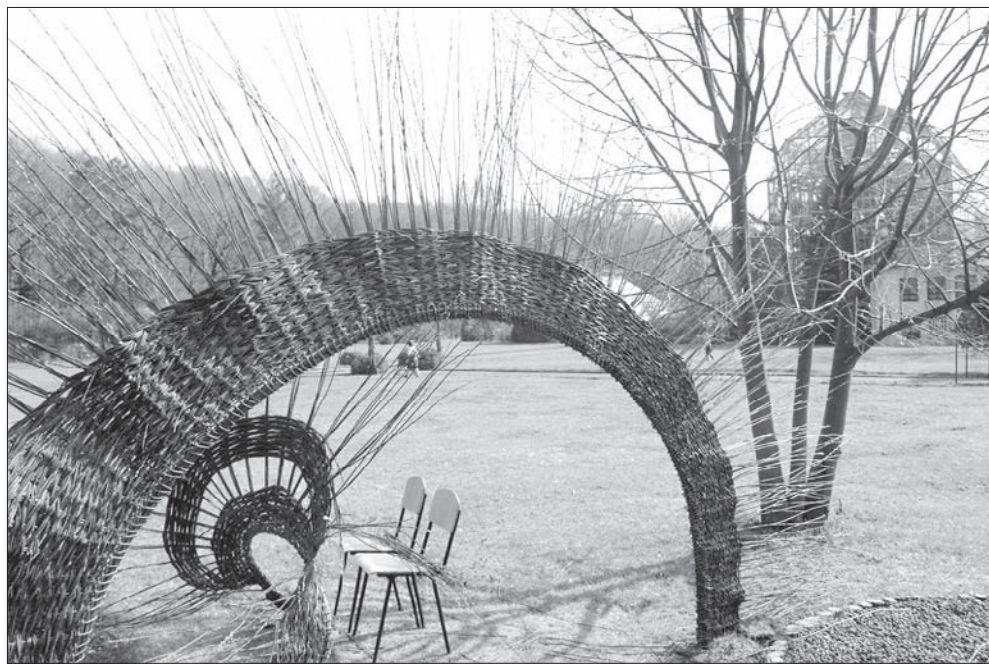
колекція дендропарку збагатилася трьома різновидами верболюзу, саджанці якого посадили спільно Ректор Університету Іван Вакарчук і Станіслав Дзюбак, президент Асоціації лозоплетіння в Польщі.

На завершення заходу працівники Ботанічного саду подарували учасникам толоки цікаві екскурсії, у ході яких ознайомили з дендрофлорою Ботанічного саду, росли-

нами – ефемероїдами та рослинами закритого ґрунту.

Напередодні Великодніх свят уже стало доброю традицією проводити різноманітні екологічні акції. Окрім прибирання своїх робочих місць, аудиторій та інших приміщень Університету, студенти, викладачі та працівники беруть участь у впорядкуванні територій навколо навчальних корпусів.

Тетяна ШЕМБЕРКО
Фото автора

Активне дозвілля – шлях до здоров’я

Другий рік поспіль кафедра фізвиховання та спорту проводить оздоровчі заходи в межах університетської програми “Тиждень здоров’я”.

19 березня для студентів 2 курсу економічного, географічного факультетів, факультету прикладної математики та інформатики відбувся круглий стіл “Здоров’я – неоціненний скарб” за участю лікаря, доцента кафедри пульмонології Львівського національного медичного університету імені Д. Галицького Суворкоїної І. В.

Під час проведення круглого столу були висвітлені питання: туберкульозу як глобальної проблеми сучасного суспільства, ситуації з туберкульозом в Україні, причини захворювання, основні ознаки, шляхи поширення, джерела інфекції та клінічні форми туберкульозу, боротьба з недугою.

21 березня 130 студентів-спортсменів виборювали призіві місця у легкоатлетичному кросі “Від зими до весни”. Це були представники груп спортивного вдосконалення з легкої атлетики,

плавання, спортивного орієнтування, бадмінтону, волейболу, гандболу, настільного тенісу, стрільби з лука, шахів, гирьового спорту, важкої атлетики, футболу, греко-римської боротьби, фехтування, дзюдо, карате, кікбоксингу, рукопашного бою.

Призери бігу на 500 м (жінки):
I місце – Шеремет Анна (бадмінтон);
II місце – Шувко Катерина (кікбоксинг);
III місце – Зевако Дарина (плавання)
Призери бігу на 1000 м (чоловіки):
I місце – Пилип Тарас (спорт. орієнтування);
II місце – Пошивак Степан (кікбоксинг);
III місце – Синицький Володимир (плавання);
III місце – Колбан Ігор (спорт. орієнтування)

У вихідні дні (23-24 березня) для працівників Університету був започаткований новий проєкт “Фітнес – крок до

здоров’я”. Провідні фахівці кафедри провели заняття з оздоровчої гімнастики, шейпінгу, фітнес-аеробіки, йоги.

Працівники Університету мали гарну нагоду навчитись грі у бадмінтон. Азів у цьому виді спорту навчала майстер спорту, викладач кафедри фізичного виховання та спорту – Мудра Віра Володимирівна. Працівники Університету взяли участь у заході “Година здоров’я у воді”, а для найбільш загартованих запропонували купання у відкритій водоймі “Моржування”.

За повідомленням кафедри

Срібло Універсіади

5-7 березня 2013 року в басейні спорткомплексу Університету відбулася Універсіада Львівщини з плавання.

Ці змагання були найбільш представницькими за складом. Збірні команди 10 ВНЗ Львівщини, загальною чисельністю понад 150 осіб, виборювали призіві місця на 15 змагальних дистанціях.

Незаперечними лідерами командного заліку стали плавці Львівського державного університету фізичної культури (ЛДУФК). Боротьба за командне срібло та бронзу точилась між збірними командами нашого Університету та спортсменами Національного університету “Львівська Політехніка”. Завдяки вдалому виступу “слабкої” статі нашої команди, а власне, срібному дублю дівчат в естафетному плаванні, нашої збірній вдалось вибороти друге загальнокомандне місце.

Загалом наші плавці посіли 21 призове місце і вибороли: 2 золоті, 9 срібних та 10 бронзових медалей.

Чемпіонами та призерами Універсіади стали студенти: Зевако Дарина (ф-т електроніки) – 1 золота, 2 срібні нагороди; Семенюк Іванна (ф-т іноз. мов) – 1 золота, 1 срібна, 1 бронзова нагороди;

Замківська Вікторія (геолог. ф-т) – 3 срібні нагороди; Фурманюк Тетяна (фізичний ф-т) – 2 срібні, 1 бронзова нагороди;

Яківчик Христина (ф-т іноз. мов) – бронзова медаль; Дудко Анна (економ. ф-т) – бронзова медаль; Кравченко Богдан (ф-т міжнар. відн.) – 3 срібні нагороди; Марущак Остап (ф-т міжнар. відн.) – 2 бронзові нагороди; Полохайло Максим (юрід. ф-т) – бронзова медаль; Чернуха Юрій (ф-т прикл. матем.) – бронзова медаль; Корнат Олег (юрід. ф-т) – бронзова медаль; Потапчук Дмитро (фізичний ф-т) – бронзова медаль.

Успішним виступом на Універсіаді з плавання не завершується підготовка нашої команди, попереду – відповідальні старты, де наші плавці відстоюватимуть честь кожен свого факультету на Спартакіаді ЛНУ, а також готуватимуться до Всеукраїнської Універсіади з плавання.

Вітаємо з успішним виступом студентів-плавців, а також тренерів – Сіренко Роману Романівну, Козакову Тетяну Вячеславівну та Горєва Юрія Петровича! Бажаємо нашим плавцям нових перемог і рекордів!

Віра ФРАНКОВИЧ

